

生樂

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

॥ तिष्ठति ॥ राश्यापिता चैव रात्रावेवास्थिरो भवेत् ॥ इति नियमस्तु स्यात् ॥ स्थि व पूजा विधानतः ॥
 ॥ तत् ॥ पत्यंततश्चैव कर्तव्यं च दिने दिने प्रातर्धुजा विविधैस्तस्य चैव नृति इति ॥ १४ ॥ य
 ॥ लिङ्गाणि ॥ संपूर्णं जातं चैव भवेदिह ॥ अन्यथानपतत्येव तथैव तिष्ठते ध्रुवे ॥ १५ ॥ एकस्मि
 ॥ ह सर्वे ॥ त्रवदोः कार्यं तथा स्थभूत् ॥ रात्रा च पूजयित्वा तु प्रेषितो वटुरेव च ॥ १६ ॥ अमो जते
 ॥ नुग्रहाय ॥ पूज्यं पतितो स्थभूत् ॥ दृष्टं तदा तत्र पृष्ठं राजा ॥ कथं धुजः ॥ १७ ॥ पतितो ब्राह्मणा
 ॥ यत्र यत्र य ॥ नो धित दति ॥ कथं च पतितश्चात्र ब्रह्मणा ॥ सत्यवादिनः ॥ १८ ॥ ते एषाश्च तथा प्रो
 ॥ लोकानाम ॥ जितः पुन चंडी पुत्रो शिवस्यैव तस्माच्च पतितो धुजा ॥ १९ ॥ एवं च महिमा तेषां च
 ॥ तेषां चापि ॥ एव च तस्माच्च वटुकाश्चैव पुरा विद्धिः ॥ प्रकीर्तिता ॥ ५ ॥ शिव पूजा तु तैः पूर्वैर्कर्त ॥ स
 ॥ पश्चाच्च ॥ १६ ॥ नः ॥ अन्येषां नाधिकारोऽस्ति शिवस्य वचनादित ॥ ५१ ॥ उत्तार एव कार्यं वै पूजा
 ॥ पत्न्यत्वा ॥ १७ ॥ एता च देवतेषां तु कार्यं नान्य ॥ तथैव च ॥ ५२ ॥ एत सर्वं समाख्यातं यत्पृष्ठं
 ॥ तस्य ह ॥ १८ ॥ ॥ शिव पूजायाः फलं भवति वै नरः ॥ ५३ ॥ इति श्री शिव पुराणे वटुकोत्पत्ति नि
 ॥ १९ ॥ ॥ शतमो ध्यायः ॥ १३ ॥ अथ य ऊचुः ॥ ज्योतिषं चैव लिङ्गानां माहात्म्यं कथ
 ॥ २० ॥ ॥ एतां पातेषां ब्रूहि सर्वं यथा श्रुते ॥ अत उवाच ॥ ग्रहं सर्वं प्रवक्ष्यामि यथा
 ॥ २१ ॥ ॥

च

मात्र

श्रुतं एतेषां चैव ग्राह्यं त्वं वक्तुं वर्यशतैरपि २ शक्यते न मुनिश्रेष्ठाः तथापि कथया
 विंशत्या कथाः दत्तस्य महात्मनः ३ तेन चंद्रमसो दत्ताश्रिन्याद्या मुनीश्व
 ामिनं प्राप्य शोभमाना विशेषतः ४ चंद्रो पिताः प्राप्य शोभते स्म निरंतरं
 गर्भाणि प्राणिना हेम एव च ५ एवं च समये तस्य यज्ञाते श्रूयतामिति सर्वस्वपि
 रकप्रियतशयया ६ रोहिणी नाम या प्रोक्ता तथा न्यायकदाचन ७ न्याश्रुदुःखमाय
 तरण्ययुः ८ तदा तस्मै च यदुखं ताभिर्निर्बदितं तथा दत्तोपि च तथा श्रुत्वा दुःखं
 तदा ९ समागत्य तदा दत्ताश्रुदं विज्ञापयत्तथा विमले च कुले त्वं च समुत्पन्नः क
 ाश्रितेषु च तैर्बहुभूनाधिकं कथं नव जतं ते च कते तच्च न कर्तव्यं त्वया पुनः
 चंच सं प्रार्थ्य चंद्रं जामातृं स्वयं जगाम प्रदिशं स्वीयं निश्रुय परमं गतः चंद्रोपि
 पनचकार विमोहितः ११ भाविश्रुभेयदायस्य तस्य भाविश्रुभे तदा यदा न जाय
 यंतस्य श्रुभे भवेत् १२ चंद्रोपि वलवद्वा वितदा मे वैमद्वचः रोहिण्या च समास
 भजे कदाचन १३ दत्तोपि पुनरागत्य स्वयं दुःखं समन्वितः श्रूयतां तु मया
 यत्तावद्दत्ताश्रुदं १४ न जानितं त्वया यस्मात्तस्मात्तु च त्वया भव इत्युक्ते

२५ ४
 २६ ५
 २७ ६
 २८ ७
 २९ ८
 ३० ९
 ३१ १०
 ३२ ११
 ३३ १२
 ३४ १३
 ३५ १४
 ३६ १५
 ३७ १६
 ३८ १७
 ३९ १८
 ४० १९
 ४१ २०
 ४२ २१
 ४३ २२
 ४४ २३
 ४५ २४
 ४६ २५
 ४७ २६
 ४८ २७
 ४९ २८
 ५० २९
 ५१ ३०
 ५२ ३१
 ५३ ३२
 ५४ ३३
 ५५ ३४
 ५६ ३५
 ५७ ३६
 ५८ ३७
 ५९ ३८
 ६० ३९
 ६१ ४०
 ६२ ४१
 ६३ ४२
 ६४ ४३
 ६५ ४४
 ६६ ४५
 ६७ ४६
 ६८ ४७
 ६९ ४८
 ७० ४९
 ७१ ५०
 ७२ ५१
 ७३ ५२
 ७४ ५३
 ७५ ५४
 ७६ ५५
 ७७ ५६
 ७८ ५७
 ७९ ५८
 ८० ५९
 ८१ ६०
 ८२ ६१
 ८३ ६२
 ८४ ६३
 ८५ ६४
 ८६ ६५
 ८७ ६६
 ८८ ६७
 ८९ ६८
 ९० ६९
 ९१ ७०
 ९२ ७१
 ९३ ७२
 ९४ ७३
 ९५ ७४
 ९६ ७५
 ९७ ७६
 ९८ ७७
 ९९ ७८
 १०० ७९

तिष्ठितं संख्या न विद्यते ते तेषां तस्मिन् चैव बुद्धिभिः ६ यत्किंचिद्दृश्यते दृश्यं वर्ण्यते स्मर्यते च
 भूतं तत्सर्वं शिवरूपं च नान्यदस्तीति किंचन ७ तथापि श्रूयतां ह्येतत्कथया भियथा श्रुते
 लिंगानि च ऋषि श्रेष्ठाः पृथिव्या यानि तानि च ८ पातालैश्चापि वर्तते स्वर्गे चापि तथैव
 ह सर्वैश्च दृश्यते शंभुः स देवा सुरमानुयैः ९ तथापि शंभुना व्याप्तं स देवा सुरमानुयैः १०
 नुग्रहाय लोकानां लिंगानि च महेश्वरः ११ ददाति विविधान्यत्र तीर्थं चैव स्थले पुनः
 यत्र यत्र यदा शंभुः भक्त्या भक्तैः श्रुतं स्मृतं १२ तत्र तत्रावृत्तीं दर्शयित्वा च संस्थितः
 लोकानां मुपकारार्थं लिंगं चैवाप्यकल्पयत् १३ तल्लिंगं पूजयित्वा सिद्धिं समधिगच्छति
 तेषां चापि न विद्येत संख्या च ऋषि सत्तमाः १४ तथापि श्रूयतां सप्रग्यया ज्ञानं यथा श्रुतं
 पृथिव्या यानि लिंगानि तेषां संख्या न विद्यते तथापि च प्रधानानि कथं ते च मया पुनः
 यत्स्मृत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते मानवः क्षणात् १५ प्रधानेषु च यानीह मुख्याणि च
 तस्य हं लिंगानि न्योतिषां चात्र विद्यते ऋषि सत्तमाः १६ तान्यहं कथयाम्यद्य श्रुत्वा पा
 प्यपो हसि सोराष्टे सोमनाथं च श्रीशैले मल्लिकार्जुनं १७ उज्जयिन्या च महाकाल

दत्तं वक्तुं
 वतीर्थं च
 ३

नामानि २

१०० केदारसंज्ञैः संज्ञितं च परमं त्रयोविधं त्रयोविधं त्रयोविधं १५ त्रयोविधं त्रयोविधं

मौकारम् नरेन्द्रं केदारं हिमवत्पृष्ठे डाकिन्याभीमशंकरं १८ वागणस्याचविश्वेशं ज्य
त्रयं गौतमं तटे वैद्यनाथं मरुभूमौ नागेशं द्वापरकावने १९ सेतुवन्धे च रामेशं घोरमेशं च शि
शालये २० द्वादशैतानि नामानि प्रातरुत्थापयः पठेत् २१ सर्वपापविनिर्मुक्तसर्वसिद्धि
फलो भवेत् यं यं कामसं पश्येत्तैव पठिष्यति नरोत्तमाः २२ तस्य तस्य फलावाप्तिर्भविष्यति न सं
शयः एतेषां दशैतानां देव्यात्मकं नैव तिष्ठति २३ कर्मदायो भवेत्तस्य यस्य तुष्टो महेश्वरः ज्योति
र्योऽवलिङ्गानि दृष्ट्वा निरंतरं विसृज्य २४ तेषां च जननी गर्भवा सो नैव भवेत्पुन एतेषां पूजि
ने नैव वर्णनां दुःखनाशनं २५ नैव वैद्यचैव संग्राह्यं भोजनीयं प्रयत्नतः भुक्ते सर्वं च पापानि
भस्मसाद्याति तत्क्षणतः २५ ज्योतिषां चैव लिङ्गानां फलं वक्तुं न शक्यते एकं च पूजितं येन य एषा
सं च निरंतरं २६ तस्य दुःखं न जायेत मातृगर्भसमुद्भवं हीनयो नोपदाजातो ज्योतिर्लिङ्गं च
पश्यति २७ तस्य जन्म भवेत्तत्र विमले सत्कुले पुनः सत्कुले जन्म सं प्राप्य धनाढ्यो वेदपारगः
२८ शुभकर्मतदा कृत्वा मुक्तिं यात्य न पापि नो मृधावाप्यंतजोत्तापि यं देवा एव मुनीश्वराः २९
३० जन्म भवेत्तस्माच्च दशैतानि चरेत् ३१ ततः परं च नो भयं न च मृत्युर्न च जन्म न च यः ३२

१७ केदारसंज्ञे संकल्पितं च ॥ १४ तस्यां संप्रार्थितो

च ॥ ७ मे शक्रतया च कुमारे श्वर एव च ॥ पुंडरीके च इति रव्यातो मंडवे श्वर एव च ॥
मेदातीरके संतितेयां संख्या न विद्यते सा च रुद्राखरुपा हि दर्शनात्पापहारका तस्या
गोश्रये चित्पाखाणः शिवरूपिणः तथापि च प्रवक्ष्यामि यथा न्यानि मुनीश्वराः प्रा
पन्ना मा भिवर्तते पापहारका पद्मे श्वर इति ख्यातो मंडवे श्वर नैव तीक्ष्णो राना
सी दर्शनात्पापहारकः धुधुरेश्वरनामा भिवर्तते न मेदाते श्वर इति ख्यातो कुं
स्तथापि च कुवेश्वरश्च नामा च विख्यातो भुवनगये ततः सोमेश्वरो देवो नीलकंठ इ
यं ५० मंगलेश इति प्रोक्तः मंगलायतनं महत् ततश्च नंदिको देवः हत्पाकोटि निवार
नंदिकेशं च यश्चैव दृजयेत्यरया मुदा तस्य तस्या शिवला सिद्धिर्भविष्यति न संश
यः तजतीरे च यः स्नाति तस्य पापं विनश्यति अथ यश्चुः एवं माहात्म्यं कथितं क
त्वा धुना स्तुत उवाच स म्यगुक्तं भवद्भिश्च कथयामि यथा श्रुतं पुरा युधिष्ठिरे
श्वरः शिवसत्तमाः ५४ रेवायाः पश्चिमे तीरे कर्णकीनामवेपुरी तजदिजवरः क
थं कुलसंभवः ५५ काश्यागतश्च पुत्राभ्यामर्पयित्वा स पत्निकां कदाचित्समृत
जाभ्या च श्रुतं तदा ५६ तदीये चैव तत्कृत्यं संपाद्य पुत्रिकाव नो यत्नी च पालय

रुचि क्रियत्कालं स्थिता तदा कदाचित्प्रियमाण सा पुण्यं च विविधितया कृत्वा प्राणान्मु
रंत कष्टं दृष्ट्वा य पुत्रको ५८ रुचतुर्मातरं तत्र किं न न विद्यते तव यच्च नं क्रियतां मातस्त
तवा करवावहे ६० इत्युक्तं च तथा तज न न च विद्यते बहु तदेव क्रियते चेद्देसुरेव न मरणं भवेत्
६१ अथ पुत्रस्तथा चासीत्तेनोक्ता कथं तां त्वया तथा च प्रार्थितं ह्येतत्पुत्रा मे मनसि स्थिता
६२ काश्यागते तथा नासीदिति दाने प्रियते पुनः इत्युक्ते च तथा तत्र वचनं चेदमब्रवीत् मात
स्त्वया सुरैर्नैव प्राणस्त्याज्या न संशयः तव कार्यं पुरा कृत्वा पश्चात् कार्यं मदीयकं ६४ इ
ति ह स्ते व द्वा दत्वा यावत्पुत्र गृहगतः तावत्सा च मता तज हरिस्मरणं तत्परा तथा चैव तु
यत्कृत्यं तत्सर्वं संविधाय वै मासिकं चैव कृत्वा तु गमनाय प्रचक्रमे ६६ द्वयोः श्रेष्ठतमो यो वै
पुर्वार्दनामविश्रुतः तदस्थानि संपादयानि सतस्तीर्थकां प्रया ६७ संगत्य सेवकं किंचि
त्त नैव सहितः तदा प्राश्नास्य माय्या पुत्रांश्च मातुः प्रियचिकीर्षया ६८ श्राद्धादनादिकं भो
यै कृत्वा विधि मनुत्तमं मंगलं स्मरणं कृत्वा निर्जगाम दिजः स्वयं ६९ तद्दिने योजनं गत्वा
वैशति ग्रामके शुभे दिजगेहे तदा गत्वा संध्यादिविधि पूर्वकं ७० स्तवनादिकृतवांस्तज

ज्ञानाज्ञेन

मातृदुःखं त्याज्यं भवेत्कुरु पुत्रवाक्यं पुनः श्रुत्वा वचनं सा ब्रवीदिदं ६७ एवं जानास्य ह पुत्रमा
पामानं त्यजत्यसौ तेदुःखं भयाद्देहं तदुःखं महतो भय ६८ पुनश्च ब्रह्महत्यायाः नाशो
भवेदिति पश्चाच्चैव पुनश्चेत्तत्र भिजानमिदं ध्रुवं १० इत्येतद्वचनं श्रुत्वा वत्से नोक्तं न किंचन
तयोस्तदद्भुतं ब्रह्म श्रुत्वा पांथ दिजस्तथा १०१ इदं दृष्ट्वा मया प्रातर्गतं तव पुनरेव ह इति प्राशि
पुत्राणो गोवत्ससंवादेनामोष्ट्रं त्रिशतमो ध्यायः ३८ सूत उवाच प्रातःकाले तदा जाते ग
हस्वामी समुत्थितः किं मर्थं सुष्यते पांथ त्यक्तिकालो भवेदिह १ तेनोक्तं श्रूयतां वत्सन मुहू
र्तं स्थित्वा च गम्यते त्यथा च परिवर्त्तेत शरीरे सेवकस्य च २ इत्येवं निमिषं कृत्वा सुप्ता प पुरुष
तदा दोहनस्य तदा काले ब्राह्मणः पुत्रकं प्रति ३ मया तु गम्यते पुत्रकार्यार्थं कुत्रचित् पुनः
पुत्रः समुत्थितस्तत्र वत्सं च मुक्तवान् तदा ४ माता च तस्य दोहार्थं त्याज्या जगाम स्वयं तदा दि
पुत्रस्तदा वत्सं वधून् काले ह्येतादृशं वधूनां र्थं यथानीत्वा जाते हि दिजपालकः पुनर्गोश्र
पुत्राणां काले विहितः ७ जलं जलं दत्तं स्येति ज्ञाया ये च संस्थिताः यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु

मातृदुःखं त्याज्यं भवेत्कुरु पुत्रवाक्यं पुनः श्रुत्वा वचनं सा ब्रवीदिदं ६७ एवं जानास्य ह पुत्रमा
पामानं त्यजत्यसौ तेदुःखं भयाद्देहं तदुःखं महतो भय ६८ पुनश्च ब्रह्महत्यायाः नाशो
भवेदिति पश्चाच्चैव पुनश्चेत्तत्र भिजानमिदं ध्रुवं १० इत्येतद्वचनं श्रुत्वा वत्से नोक्तं न किंचन
तयोस्तदद्भुतं ब्रह्म श्रुत्वा पांथ दिजस्तथा १०१ इदं दृष्ट्वा मया प्रातर्गतं तव पुनरेव ह इति प्राशि
पुत्राणो गोवत्ससंवादेनामोष्ट्रं त्रिशतमो ध्यायः ३८ सूत उवाच प्रातःकाले तदा जाते ग
हस्वामी समुत्थितः किं मर्थं सुष्यते पांथ त्यक्तिकालो भवेदिह १ तेनोक्तं श्रूयतां वत्सन मुहू
र्तं स्थित्वा च गम्यते त्यथा च परिवर्त्तेत शरीरे सेवकस्य च २ इत्येवं निमिषं कृत्वा सुप्ता प पुरुष
तदा दोहनस्य तदा काले ब्राह्मणः पुत्रकं प्रति ३ मया तु गम्यते पुत्रकार्यार्थं कुत्रचित् पुनः
पुत्रः समुत्थितस्तत्र वत्सं च मुक्तवान् तदा ४ माता च तस्य दोहार्थं त्याज्या जगाम स्वयं तदा दि
पुत्रस्तदा वत्सं वधून् काले ह्येतादृशं वधूनां र्थं यथानीत्वा जाते हि दिजपालकः पुनर्गोश्र
पुत्राणां काले विहितः ७ जलं जलं दत्तं स्येति ज्ञाया ये च संस्थिताः यत्तु यत्तु यत्तु यत्तु

मासीति

उ

गंगयेदित्य

गतिं ब्राह्मणश्च पुनश्चात्र हि प्यास्य निगृह्यतः २३ तदिह न हि सप्रारभ्य प्रसिद्धं तीर्थमुत्तमं नंदिकेशसं
 पितु कृत्वा स्वानंतत्फलं २४ प्राप्यते मात्र संदेहो महता वचनादिह ब्राह्मणी ऋषिकानामवा लवै
 व्यमागता २८ पार्थिवं पूजयित्वा तु तपस्तपः सुदारुणं तदानीं दिवमायातो पार्थिवः शंकरः स्व
 २९ प्रसन्नश्च तया तज्यते न स्यात् पितृस्तदा गंगापि च प्रसन्नाता प्राह साध्वी वराधुना ३
 दर्थे चैव वै शाखे दिनमेकं त्वया पुनः साम्राज्यं करणीयं वै तथेति च स्वयं वै च ३१ तदिह न हि स
 तारभ्य हृदि शंतीर्थमुत्तमं तत्र स्नातो नरः सम्यक् पापैश्च मुच्यते ध्रुवं ३२ एतन्नै हि सप्रारभ्यते
 स्फोटो हं मुनीश्वराः इति श्रीशिवपुराणे चर्मन्वती संवादे नाम नवविंशतमोऽध्यायः ३६ अथ
 उच्यते पुनश्च कथ्यतां सतलिंगानि सप्तमानि च सत उवाच व्यासे श्वरश्च विख्यातो मुके
 श्वरश्चैव च भोऽश्वरश्च विख्यातो हुंकारेशश्चैव च १ सुरेश्वरश्च विज्ञेयः भूतेश्वर इति स्वयं
 गमेश्वरस्तथा प्रोक्तो महापातकनाशनः २ ततश्च तस्मिन् का तीरे कुमारे श्वर एव च सिद्धे श्व
 र विख्यातो मेनेश्वरस्तथैव च ३ रामेश्वर पुनः प्रोक्तो दर्शनात्पापहारकः खंडेश्वरस्तथा
 कुंभेश्वरश्च पराशरः ४ नंदेश्वरस्तथाप्यं च पुंजेश्वरस्तथापि हि परमं योगं परमं कोनामव

६ भीमेश्वर इति प्रोक्तः स्वयं श्वरश्च विज्ञेयो ज्ञानदालोक पूजितः ८ विमलेश्वर
 श्वरश्च महापुण्यं रामेश्वरस्तथापि हि नंदेश्वरश्च विज्ञेयो ज्ञानदालोक पूजितः ८ विमलेश्वर
 वं प्रायो कंदकेश्वर एव च पूर्णसागरसंयोगे धत्ते शस्त्रं चैव च ९ खंडेश्वरश्च विज्ञेयः श्वरश्च
 पुलस्तकः पश्चिमे सागरे चैव सिद्धेश्वरः स्वयं स्थितः १० शरणेश्वरश्च विख्यातो लोकानां सुरा
 तः सदा कंदमेशः परः प्रोक्तः कोटीश्वरश्च उवाच ११ अचलेश्वरश्च विज्ञेयः बहूनां दुःखमाहतः
 नागेश्वरस्तु कोशिवंतीरे तिष्ठति नित्यशः १२ जननेश्वरश्च प्रोक्तः कल्याणं सुखं भाजनं योगे
 श्वरश्च विख्यातो भद्रनामा हरः स्वयं १४ चंडीश्वरश्च यः प्रोक्तः संगमेश्वर एव च तस्यैव पश्चिमे
 तीरे गौतमेश्वर एव च १५ पूर्वस्यादि शिवा तानि तानीह कथितानि ते दक्षिणस्यादि शिवा
 श्वरश्चैव श्वर इति स्वयं १६ लोकानामुपकारार्थं मनुसूयासुखाय च प्रादुर्भूतः स्वयं दे
 वस्त्यना वृष्ट्या स्वजीवितं १७ स एव शंकरः साक्षाद्देशेन स्वयमेव च इत्येवैव च नंत
 स्य श्रुत्वा च परमार्थयः १८ उच्यते च नंत श्रुत्वा कथं मज्जे श्वरा हरः उत्पन्नः परमो देवः
 तत्कथय सुव्रत १९ सत उवाच साधु पृच्छं ऋषि श्रेष्ठः कथया मिश्रं भो कथायां कथा
 परमां श्रुत्वा पातकैर्मुच्यते ध्रुवं २० दक्षिणस्यादि शिवा च कामदं नाम वैवर्तं विख्यातं

तपसा हि तदं नृणां न च वप्रतिशः पुत्रो विप्रिनामा रुषिस्तमः ॥ तपसा पतिः साक्षादनुसूयास
 चैव शिष्यैः पूर्वकदाचिदत्रैव स्यात्तदा रत्नवर्षी च कीदृवा दुःखितः प्राणि
 नस्तदा २१ जलं नैव पथि यातु दृश्यते ऋषिसत्तमाः वृक्षाः श्रुत्वा तदा सर्वफलवानफ
 ला निह २२ नित्यं न जलं कापि दृश्यते दुःखितो ऋषिः साई पणि न लभ्येत खरावा
 तादिशो दश २३ यावत्तैव भूतानां दृष्टा च ऋषिसत्तमाः साधी चैवाबुची देवी मया
 दुःखं न सत्यते २४ समाधौ च विलीना भूता सने संस्थितः स्वयं प्राणयामं जिहवर्त
 क्त्वा मुनिवरस्तदा २५ ध्यायंति स्म परं ज्योतिरात्मस्य आत्मना च सः स्वमिध्याने लीने वि
 चक्षिण्यास्ते दूरतो गताः २६ अत्रैव विना तदा ते तु मुक्ता ते च गता दृष्टान् तदेव काकिनी संजा
 ता सेवया मासतं पुदा २७ पार्थिवं सुंदरं कृत्वा मंत्रेण विधिपूर्वकं मानसैरुपचारैश्च पू
 जयित्वा शिवं पुरः २८ संस्थाप्य स्वामिनं चैव सेवया मासते तदा विकलाश्रमं संजते
 जसा इतः स्थिताः २९ अग्निं दृष्ट्वा तेषां हरेर्वर्तते तद्वदेव हि तथेनां च तदा दृष्ट्वा नायंति
 इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः समाप्तः ॥ ३० ॥

अथिसत्तमाः ध्यायंति स्म परं ज्योतिरात्मस्य आत्मना च सः स्वमिध्याने लीने वि
 चक्षिण्यास्ते दूरतो गताः २६ अत्रैव विना तदा ते तु मुक्ता ते च गता दृष्टान् तदेव काकिनी संजा
 ता सेवया मासतं पुदा २७ पार्थिवं सुंदरं कृत्वा मंत्रेण विधिपूर्वकं मानसैरुपचारैश्च पू
 जयित्वा शिवं पुरः २८ संस्थाप्य स्वामिनं चैव सेवया मासते तदा विकलाश्रमं संजते
 जसा इतः स्थिताः २९ अग्निं दृष्ट्वा तेषां हरेर्वर्तते तद्वदेव हि तथेनां च तदा दृष्ट्वा नायंति
 इति श्रीमद्भगवद्गीतायां अष्टादशोऽध्यायः समाप्तः ॥ ३० ॥

१७ केदारयंत्रैः कंठं निरुप्य तत्रोक्तमन्त्रं चैतान् मन्त्रान् उच्यते ॥ १४ ॥ ताभ्यां संप्रार्थितौ

केदारसंज्ञैः संकनं रितापपदं

[illegible]

१५ ताभ्यां संप्रा. र्थतो

वै
वृवील४

जलं चर्चनीयते कुतः ४४ किं करोमि क्व गच्छामि कुतो गच्छामि नीयेत जलं इति विस्मयमापन्नो दृष्ट्वा गे
गास रिद्धरा ४५ तामनुब्रजति यावत्सा ब्रवीच्च तदा हितां प्रसन्नास्मिन्नेते देवितवाज्ञाच
करोम्यहं ४६ तद्वचस्तदा श्रुत्वा ऋषिपत्नी वचः स्वयं कात्वं कमलपत्रादिकुतो वा त्वं
समागता ४७ इत्युक्ते च तया तत्र गंगावाक्यमथा गंग उवाच स्वाभि नः सेविने दृष्ट्वा शि
वस्य च तथैव च ४८ सा धीधर्मं च ते वीत्स्व स्थितास्मितवसन्निधौ ग्रहं गंगा समाया
ता भजनात्ते शुचिस्मिते ४९ वशीभूता त्वहं जाता यदीधसि त्वणुष्यत इत्युक्ते गंगा
या सा धीनमस्कृत्य पुरस्थिता उवाच च जलं देहि प्रसन्ना त्वं प्रमाधुना ५० इत्येतद्वच
नं श्रुत्वा गतिं कुर्वितुं चाब्रवीत् शीघ्रं यावच्च तत्कृत्वा स्थितं च क्षणमात्रतः ५१ तत्र सा च
प्रविष्टा च जलरूपमभूत्तदा आश्चर्यं परमं गत्वा जलं च ग्राहितं तया ५२ उवाच वचं
येतल्लोकानां मुखहेतवे यदित्वं प्रसन्ना मे कृपा च वर्तते मयि ५३ तव त्वया च स्या तव्यं या
वत्त्वामी समाब्रजेत् गंगावाच तदा ता च मया च स्थीयते तदा ५४ यदं त्वं प्रासमाजस्य
फलं दास्यसि जेन च इत्युक्ते च तया तत्र स्थितया पिरुतं तया ५५ सा गङ्गा जीवा जलं तत्र च

नीयेत जलं इति विस्मयमापन्नो दृष्ट्वा गं
तदा हितां प्रसन्नास्मिते ते देवितवाज्ञा च
वचः स्वयं कात्वं कमलपत्रादिकुतो वा तं
प्रथा गंग उवाच स्वाग्निनः सेविने दृष्ट्वा शि
यतास्मितवसन्निधौ ग्रहं गंगा समाया
जाता यदीधसि त्वणुष्यत इत्युक्ते गंगा
जलं देहि प्रसन्नात्वं प्रमाधुना ५० इत्येतद्वच
नत्वा स्थितं चक्षुषमात्रतः ५१ तत्र सा च
गत्वा जलं च ग्राहितं तथा ५२ उवाच वचनं
वाचवर्त्तते प्रथि ५३ तव त्वया च स्या तव्यं या
च स्थीयते तदा ५४ यदं त्वं प्रासमाजस्य
या पिरुतं तथा ५५ सा गत्वा जलं तं च द

त्वंभसर्वदेहिनां प्राणीयस्वामिनंदतंदत्वाचपुरतःस्थिता ५६ ऋषिश्चापिजलेनैवत्या
 चम्यविधिपूर्वकं यथोजलंशुभंतच्चपीत्वासुखमवापह ५७ सुखमात्यंतिकंलब्धंपरं
 विस्मयमागतः श्रुत्वा नित्यं जलं यच्च पीयते तच्चलं न हि ५८ इति विचार्यते नैव परि
 तश्चावलोकते मुक्ता नृवत्तंस्तथा लोकादिशो रुद्धतरास्तथा ५९ उवाच ता ऋषिश्चे
 ष्णामजातं वर्षाणं पुनः तदुक्तं तत्समाकर्ण्येति नेति पिप्रातदा ६० तामुवाच पुनः सा
 पि जलं नीतं कुतस्त्वया इत्युक्ते च तदा तेन विस्मयं परमं गता ६१ निवेद्य ते मया चेदं
 तदेत्कर्षा भवेन्मम नोभयं च यथा स्यादैन्येवेद्यं तत्तथा मम इति यावद्विचार्यतताव
 त्यष्टा पुनः पुनः उवाच श्रूयतां स्वामिन्यच्चातं कथं याजिते ६२ अनुसूयो वाच शंक
 रस्य प्रतापाद्यत वैव पुण्यतस्तथा गंगा समागता तत्र तदीयं तु जलं शुभं ६३ एवं वचस्त
 दा मुक्ता मुनिर्विस्मयमानसः उवाच सुंदरित्वं च सत्यं वाक्यं बलीककं ६४ ब्रवीषि च य
 थार्प्यत्वं न मन्ये दुर्लभं त्विदं असाध्यं गोमिथि र्पि च देवैरपि सदा शुभं ६५ ततश्चैव कथं
 ज्ञातं विस्मयः परमो मम यद्येवं दृश्यते चेदं तन्मन्येहं न चान्यथा ६६ इति तस्य वचः श्रुत्वा

१७ केदारसंज्ञैः संकल्पितपुत्रां त्रोज्ज्वलमखिलेन न चेत्यभिः ॥ १५ ताभ्यां संप्राथितो

स्वाभिन्नो वचनं पुनः अगम्यतां त्वयामाद्यदुपुमिधमभवेद्यदि ६८ इत्युक्तांतं समादाय ग
ताय जस्रिद्धरा दर्शयामासतां तत्र गते च संस्थिता स्वयं ६९ तत्र गत्वा ऋषि श्रेष्ठे गते च
जलद्वारे तं आकंठं मुदं दृष्ट्वा धन्यमिति चाब्रवीत् ७० किं मदीयं तपश्चैव किं मन्येयं पुन
स्तथा स्तुत्वा स्तुत्वा च संस्नातः सुभगे दुर्लभे जले ७१ आचम्य पुनरेवात्र स्तुतिं च पुनः के
पुनः अनुसूयापि संस्नाता मुदरे च जले तदा ७२ नित्यं कृत्वा पुनः सोऽपि सापि चैव तथा
पुनः तदोवाच पुनर्गंगा मन्येते च मया धुना ७३ इत्युक्ते च पुनः साध्वी ता मुता च सरि
द्धरा यदि प्रसन्ना देवि सियद्यस्ति च कृपामयि ७४ महतां च स्वभावेऽपि नांगीकृत्य परि
त्यजेत् यद्यपि च तदा स प्र्यग्वा भवेदिह ७५ तथा त्वं च कृपा कर्तुं महर्षि मे सरिद्धरे इत्य
क्त्वा प्रणिपत्यैव स्तुत्वा स्तुत्वा पुनः पुनः ७६ अत्रिणामिर्मितं तत्र कृत्वा स्तुवनमुत्तमं मया क
च पुनर्गंगे कृपां कुरु ममोपरि ७७ ता मुवाच पुनः साध्वी त्वया स्थेयं तपो वने ऋषि
आपितया चात्र स्थेयं चैव सरिद्धरे ७८ तदीयं तद्वचः श्रुत्वा गंगा वाक्यं मया ब्रवीत् शं
करा च न मे भक्तं कलं वर्यस्य यथा ७९ स्वाभिन्नो वचनं पुनः पुनः ८०

केदारसंज्ञैरुक्तं नृसिंहचक्रं

१० ज्वाललिंगस्तथा चान्याः करं धत्वा तया पराः परस्परं तु सह योजितं चेत्वा दत्तं नमो ११ तदा
तस्मिन्नेव सत्रये ऋषिवर्यांसमागमन् विरुद्धं तच्च तदृष्टादुःखिताः क्रोधमूर्धिताः १२ तदा
दुःखमनुप्राप्ताः कोपं कोपं तदाब्रुवन् यदा च नोक्तवान् किंचित्तदा ते परममयः १३ उच्यते
पुरुषं ते वै विरुद्धं क्रियते त्वया त्वदीयं चैव लिंगं च पतिता एषीत ले १४ इत्युक्ते तु तदा ते
अलिंगं च पतितं दण्णत् तस्मिन् गंगाग्निवत्सर्वं ददाहयत्पुनः स्थितं १५ यत्र यत्र च तद्यानि
तत्र तत्र दहेत्पुनः पाताले च गतं तच्च स्वर्गे चापि तथैव च १६ भूमी सर्वत्र तद्भातं कुत्रापि
तत्स्थिरं न हि लोकाश्च व्याकुला जाता ऋषयस्तैति दुःखिताः १७ न शर्म लेभिरेकापि दे
वाश्च ऋषयस्तथा ते सर्वे च तदा देवाः ऋषयो ये च दुःखिताः १८ न ज्ञातश्च शिवो यैस्तु
ब्रह्माणं शरणं ययुः तज्जगत्वा तु तत्सर्वं कथितं ब्रह्मणे तदा १९ ब्रह्मा तद्वचनं श्रुत्वा प्रोवाच
ऋषिसत्तमान् ब्रह्मो वाच ज्ञातारश्च भवेतो वै कुर्वेति गर्हितं पुनः २० अज्ञातारो यदा कु
र्युः किं पुनः कथ्यते तदा विरुध्ये वै शिवे देवाः कुशलं कैः समीहते २१ मध्याह्न सत्रये यो
वै प्रतिष्ठिष्यति परा मशोत् तस्यैव सुकृते नीत्वा स्वीयं च दुःकृतं पुनः २२ संस्थाप्य चा
तिष्ठिष्यति किं पुनः शिवमेव वाधावहिं गं स्थिरं नैव जगतां प्रातये शुभे २३ जायते

इति श्रीशिवपुराणे शिवमहिमावर्णनो नामैकचत्वारिंशत्तमोऽध्यायः ११ सत उवाच स
 गुरुः भवद्विभूयतां नृपसत्तमाः हिरण्याक्षसुतः प्रोक्तो ग्रंथको नाम विष्णुतः १ व
 त्सा एव समाश्रयं वलं प्राप्य सुदुर्लभं स्मृतिप्राप्तं शरीरं मेव हं देवर्तते मदा २ तदा
 मे जीवने नैव स्यान्वया जीवने भवेत् एवं वरं तदा लब्ध्वा ब्रह्माणं प्राणिपत्य च तिलोकी
 चा मयत्कत्वा देवाश्च विजितास्तदा सर्वे च दिक्पालाश्च निर्जितेन महात्मना ४ मं
 दिरे च समाश्रित्य कालक्षेपं तदानयत् ग्रंथकोऽपि तदा तत्र श्रुत्वा च मंदराचले जगाम
 सैन्यसंयुक्तः देवानां हनने ध्या तत्र युद्धमतीवासी देवदानवयो रिह ६ देवैश्च पीडि
 ता दैत्या आरिताश्च दिशो दश ग्रंथकोऽपि समुद्रस्य नैरस्तेऽस्य समीपगः ७ उपकंठे स
 मं गतं कत्वा पुनः पूजाः प्राविशच्च तदा दैत्यो महावलपराक्रमः ८ गतं त्रियोजनं
 तत्र घातिनगरसन्निभं परः स्वर्ग इवाभाति तत्र तिष्ठति नित्यशः ९ देवाश्च दुःखितास्त
 वै शिवं प्रार्थय पुनः पुनः निवेद्य तस्मै तत्सर्वं श्रुत्वा प्रीतो हरस्तथा १० सैन्यं च नीयतां दे
 वा आयायि च गच्छेः सह निरुद्धं च तदा तस्मिन् देवा गतं मुयाश्रिताः ११ दैत्यश्च दैवतैः प्रै
 ता दैत्यैः संयुक्तः सोऽपि प्रसन्नः शंकरस्तदा १४ उवाच त्वं च तत्र वसतुहिद

दा मिते इत्येवं वचनं श्रुत्वा स दैत्यः पुनरब्रवीत् १५ यदि प्रसन्नो देवेश भक्तिं देहि ममांश्रम
 दूदानीं तु वरो लब्ध्वा परजन्म नित्तथा १६ त्र्युक्तास्तदा दैत्यं गतं वादिपतदा सोऽपि
 शंभुः स्वयंतत्र संस्थितो लोककायया १७ दैत्याश्चैव तदा सर्वे हतास्तदा एवागतः जग
 त्त्वा स्यात्तदा लेभे देवानां परमं सुखं १८ स्वस्वकार्यं सर्वं च कुर्वा देवा स्वयं पुनः तत्रैव तदा
 रश्च संतस्थौ पर्युष्माधके श्वरः १९ लोकानां मुपकारार्थं स्थित शंभुः स्वयंतदा ग्रंथके शं
 च यो नित्यं पश्येत्परमेश्वरं २० स एवासां ज्ञायते तस्य मनेऽस्मिन्तं न संशयः नित्यं वप्स
 जयेद्यो वै शिवं लोकभयापहं २१ न दुःखी जायते सो वै सुखं चैवा तुलं लभेत् वत्यर्थं
 पूजयेद्देवं लोकस्थितकारकं २२ स एवासां यो द्विजश्चैव स वै देवलकः स्मृतः यथा च दे
 वलश्चैव तथा सो वै भवेदिह २३ देवलकश्च यः प्रोक्तो नाधिकारो द्विजस्य च इत्येवं वचनं
 श्रुत्वा स दैत्यः श्रुत्वा बुवन् २४ इति श्रीशिवपुराणे ग्रंथके श्वरनाम द्विचत्वारिंशत्तमोऽध्या
 यः ४२ अथ य उचुः देवलकश्च प्रोक्तः किं कार्यं तस्य विद्यते १ सत उवाच दधीचिर्नाम
 प्रो वै धर्मिष्ठो वेदपारगः शिवभक्तिरतो नित्यं शिवशास्त्रपरायणः २ यज्ञादिकर्मक

२

180

131

कार्ये

हात्मनः अभिविष्णुतेदिचुशिवेनपरमांना ३ तिलकं वर्तुलं स्नानं कार्यं सदा मुनेः
शिवसंध्याचकसंयागायत्राचतदीयका ३१ मत्सेवां च कत्वा तु कार्यमन्यकुलोचितं वेदमे
त्रानवाच्यो वेमंत्राश्च भवदीयका ३२ चंडीचैवा प्रचंडा पुत्रं स्थाप्य सुदर्शनं तत्पुत्रायै
यामासुः वरान दत्वा त्वनेकशः ३३ उभयोर्व्यूहयो र्यत्र वदुको वै भवेन्नम तत्र स्याद्विजये नि
त्यनात्र कार्यं विचारणा ३४ भवांश्च पूजितो येन ते नैवाहं प्रयुजि न एवं वरं तदा दत्वा वेद
वृत्तमिव वर्जने ३५ कर्तव्यं च भवद्भिः स्वयं कर्म सदा च ये शिवाभ्या स्थापिता यस्मात्तस्मात्तेव
दुकाः स्मृताः ३६ तयोश्च श्रुते जाता तस्मात्ते च तपो धनाः शिवयो कृपया सर्वे विस्तारं
वहुधा गताः ३७ तेषां च प्रथमा पूजा माता पूजा महात्मना तेन यावत्कृता नैव पूजा च शं
करस्य च ३८ तावत्पूजान कर्तव्या शुभावाप्य शुभापिता शुभं वाप्य शुभं वापि वदुक्त्वं परि न
त्यजेत् ३९ प्राजापत्ये च भोज्ये च वदुरे को विशिष्यति शिवयो श्रुतथा कार्ये विशिष्यो दृश्य
ते त्विह ४० तस्यैव नगरे राज्ञो भद्रं स्य नित्यं भोजने नियमे प्रजापत्यस्य त्वंधं केशसमं
पतः ४१ यज्ज्ञाते श्रुयतां तच्च कथं या म्रियथा श्रुते ध्वजमेकमुखात्तो वेदं तत्र स्रजं करेण च
प्रातश्च वध्यतां राज्ञो राज्ञो जे च यतिव्यने मज्जक लोचनं च ४२

दुःशिवताः सर्वे त्रयस्य
च चंद्रेण वृत्ता एं शरणा
वेवृत्त एतं न्यवेदयन्
कथं पुरातनं १९ वरुण
पश्चितः २० समाश्रित
हस्तारका ददौ २१ तं
हस्तारका तदा २२ यदि
धिसत्तमाः २३ कस्यायं
रितेन च २४ एवं विधा
यते कथं २५ यज्ज्ञाते तु
तः २६ पश्चितं पुनर्गता च दत्तं तु नित्यं शः प्रसन्नः शिवः पश्चाद दत्तं यं च करिष्यति
२७ इति श्रुत्वा वचसं समाधुत्वा एं परमात्मनः इन्द्रायाः सकला देवाः सखियश्च पुरातनाः
२८ गृहीत्वा च तथा चंद्रे दत्तं चाश्वास्य वै तदा प्रभासे च ततो गत्वा गर्तं चक्रुस्तथा पुनः
२९ ज्जार्वा ह्यतीर्थं वर्ष्मणि सरस्वत्या दीन्यतः परं पार्थिवेन तथा पूजा मृत्युं जयविधा
शिवम ३० यमेन च देवैः सह प्रभाति धिं ॥ कं करं लो कं कर्त्री रं भजे चंद्रः प्रभासमे ॥ गत्वा द दं
पश्चंद्रस्तपत नित्यं ॥

स्तापिता
चतद्विध
शः चंद्र
दायसमु
निधि
जग्रा
प्र
वा
रीक्रि

153

च

कार्ये

हात्मनः अभिषिक्ताश्च तेदिनुमिबेनपरमांना ३ तिलकं वसुं लेस्तानं कार्यं सदाशुभैः
शिवसंध्याचकतैव्यागायत्रीचतदीयका ३१ मत्सेवां नक्तत्वातुकार्यमन्यकुलोचितं वेदमं
त्रोनवाच्योविमैत्राश्रभवदीयका ३२ चंडीचैवाप्रचंडश्रपुजं स्थाप्य सुदर्शनं तत्पुत्रायेर
याभासुः वरानदत्त्वात्यनेकशः ३३ उभयोर्व्यूहयोर्वत्रवदुकोर्वैभवेन्मम तत्रस्यादिजयेनि
त्येनामकार्यविचारण
वत्त्रिविजने ३४ कर्तव्यं
दुकाः स्मृताः ३६ तयो
बहुधागताः ३७ तेषां च
करस्य च ३८ तावत्सृज
त्यजेत् ३९ प्राजापत्ये च
तेत्विह ४० तस्यैव नगरे
पतः ४१ यज्ज्ञाते मृत्युपतं
प्रातश्च वध्यतां राजनः

माचश
कचपरि न
वशोदृश्य
शसम
करेण च

दुःशिवताः सर्वे त्रययश्च पुरातनाः १६ ते सर्वे ५ः स्वभापचाः देवा इन्द्रादयस्तदा विज्ञापिता
च चंद्रेण वृक्षाणं शरणं ययुः १७ गत्वा ते तु तदा प्राचुः ते देवाश्च तदा पुनः वत्तांते चतर्द्वयं
वैब्रह्मणेन तस्य वेदयन् १८ पूर्वदुष्टेन दुष्टं च कृतं बहुतरं पुनः श्रूयतां त्रययश्च ३ः चंद्र
कृत्य पुरातनं १९ बहस्यतेर्गहे गत्वा तारादुष्टेन वै हताः हत्वा तान् पुनश्चैव पुष्टाय समु
पस्थितः २० समाश्रितस्तदा देव्याः स्युर्द्वादशैश्च कारह मया चैवाजिणवापि निवि
हस्तारकां ददौ २१ तां च गर्भवतीं सोमिह ह्याप्तीति तद्वचः अस्माभिर्वीरितः सोमिजग्रा
हस्तारकां तदा २२ यदि गर्भं जहातीह तदेनां सोमिहोऽप्यसंः गर्भं मया पुनस्तत्र त्याजिते अ
सि सत्तमाः २३ कस्यायं न पुनर्गर्भः सोमस्येति वचः पुनः पश्चात्तेन गृहीता सा मया च वा
रितेन च २४ एवं विधानि चंद्रस्य च रिजाण्यपि नेकशः वर्ण्यते किं पुनस्तानि इदानीं क्रि
यते कथं २५ यज्ज्ञाते तु तज्ज्ञाते नात्यथा भवति ध्रुवं प्रतः परं शुभे देजे मृत्युं जयविधान
तः २६ पक्षिणः पुनर्गर्भं च दत्तं तदनुनित्यशः प्रसन्नः शिवः पश्चादुक्तं तथैव करिष्यति
२७ इति श्रुत्वा वचस्तस्मादुत्तराणं परमात्मनः इन्द्राद्याः सक्तत्वा देवाः सधियश्च पुरातनाः
२८ गृहीत्वा च तथा चंद्रं दत्तं चाश्वास्य वै तदा प्रभासेव ततो गत्वा गर्भं चक्रुस्तथा पुनः
२९ श्राव्य ह्यतीर्थवर्षाणि सरस्वत्यादीन्यतः परं पार्थिवेन तथा पूजा मृत्युं जयविधा
शिवमप्यथ मेतज्जदेवैः सह प्रभासिधिः ॥ कंकरं लो कं कर्त्री रं भजे चंद्रः प्रभासमा गत्वा ददौ
पचंद्रं सप्तपत्तनित्यशः

मतः १ तदेवाश्रतदासर्वेति कृतो निर्मलाशयाः स्थाप्य चंद्रप्रभासे च स्वस्वधाप्रययुर्मुदा ३१
 चंद्रेण च तपस्तपस्य एमासं च निरंतरं मृत्युं जयेन मंजेण पूजितो वसुधैव कुटुम्बकः ३२ दशको
 याचमंत्रेण समावृत्य स्वयं प्रभुः प्रसन्नो भगवान्मेव शंकरो लोकशंकरः ३३ वरं वणीषु
 भद्रं वै मनसा यत्सर्वाप्सितं चंद्र उवाच यदि प्रसन्नो देवेश किमसाध्यं भवेन्नमः ३४ यथा
 पि मे शरीरस्य क्षयो नैव भवेदिति तयं च क्षीयते चंद्रकलाते च दिने दिने पुनश्च वर्द्धतां पक्षे
 तां कलां निरंतरं ३५ एवं सति तदा देवाः हर्षं निर्भरमानसाः अथ यश्च तदा सर्वे समाजग्मुः
 परस्परं आगम्य च तदा सर्वे चंद्रं चाश्रित्वा बहत् ३६ शिवं चैव तु संप्राप्य स्वाभिं कृतं हि स्थि
 रो भव उप्रयासहितः शंभुः चंद्रेण संसृतः पुनः ३७ निराकारश्च साकारो पुनश्चैव भवत्पुनः
 प्रसन्नश्चैव स देवानां दोत्र मयैत्ये हेतवे ३८ चंद्रस्य यशसे तजनां चंद्रस्यैव स्वयं सा
 मे श्वरश्च नामासीद्विरव्यातं भुवनत्रये ३९ धन्यो हं कृतकृत्यो हं यन्नाम शंकरः स्वयं स्थि
 तश्च जगतां नाथो पावयन् जगती तले ४० तत्कुंडं तैस्तत्तत् सर्वं शैव प्रतिष्ठितं शिवे नव
 ह्यणतश्च स्वविभक्तं तु तत्पुनः ४१ चंद्रकुंडं प्रसिद्धं च पृथिव्या पापनाशनं तजस्नाति नरो यस्तु
 सर्वपापेषु मुच्यते ४२ शंभो शैव क्षयं याति यः साध्या ये भवंति हि ते सर्वे चक्षयं याति यः
 एमासे स्थापनादिह ४३ कुण्डे च जायते शक्तिः प्रायश्चित्ते कृते सति

पृथिवी संभवं फलं ४४ सोमलिंगं नरो दृष्ट्वा पापाच्चैव प्रमुच्यते निष्पापश्च भवेद्यो वै सने
 पितृकलं लभेत् ४५ मृतो वै जायते स्वर्गं सूर्यकांतिमदृशे नरः नारी चापि नरो वापि प्राप्नु
 या नमनसं फलं ४६ यद्यत्फलं समुद्दिश्य करोति तीर्थं मुत्तमं तत्फलं प्रवाप्नोति सर्वधाना
 त्रसंशयः ४७ इति ते कृष्णो देवाफलं दृष्ट्वा तथा विधं चंद्रं चैव गृहीत्वा च नमस्कृत्य शिवं
 मुदा ४८ परिजम्य च तं तीर्थं ययुस्ते च पुंशंसयत् चंद्रं प्रापि स्वकीयं च कार्यं च ज्ञेयं पुरात
 नं ४९ इति सर्वं समाख्यातं सोमेशस्य भवं शुभं एव सोमेश्वरं लिंगं समुत्पन्नं मुनीश्वराः यः
 श्रुणोति तदुत्पत्तिं स च पापैः प्रमुच्यते ततः परं प्रवक्ष्यामि मल्लिकार्जुनसंभवं ५१ पूर्वच क
 थितं यत्तत्तदहं कथयाम्यहं कुमारस्य वियोगेन माता चागिरि जायदा ५२ दुःखिता सा
 तदा शंभुस्तामुवाच कथं प्रिये आयाति पुत्रकः सुभृत्यस्तदा दुःखमुत्कटं ५३ स यदा च न
 तन्मेने प्रेषिता देवतास्तदा अथ यश्चैव गंधर्वा अप्सरसा मुदान्विताः ५४ ते सर्वे च मा स
 जग्मुः कुमारस्यास्य हेतवे विज्ञाप्य बहुधा त्वेवं परावृत्य पुनर्गताः ५५ तदा च गिरिजा
 देवी विरहं पुत्रसंभवं शंभुश्च परमं दुःखं प्राप्य चाशु सुपुत्रकं पुत्रं प्रापिततो दूरं योजन
 नगमामह

त्रयमेव च गतमदूरतमैव तस्मात्कौंचे च पर्वते ५७ तौ च तत्र समानीतौ ज्योतिरूपं समाश्रितौ
तद्विनं हिसमादभ्यमल्लिकार्जनसंज्ञितं ५८ लिंगं चैव शिवस्यैकः प्रसिद्धं भुवनत्रये प्रासीत्
त्रमहान् देवज्योतिरूपं सनातनं ५९ तल्लिंगं च तथा हृष्टा सर्वपापैः प्रमुच्यते दुःखं च ह
रतो याति सुरवमात्यंतकलभेत् ६० जननी गर्भसंभूतं फलं माप्नोति वै पुनः धनं धान्यं स
मृद्धिं च प्रतिष्ठाप्य मेव च ६१ श्रीभीमं सफलं तस्य जायते नात्र संशयः द्वितीयं ज्योतिरूपं च
कथितं लोकहेतवे ६२ इति श्रीशिवपुराणे ज्योतिर्लिंगवर्णनं नाम चतुर्थं चत्वारिंशत्तमोऽध्यायः
४४ अथ यजुः स्तुत सर्वविजानासि यस्तु व्यासप्रसादतः ज्योतिषां च कथां श्रुत्वा तस्मिन्
व विजायते १ तस्मात्त्वं हि विशेषेण तदेव कथ्यतां पुनः स्तुत उवाच धन्यो हं कृतकृत्यो हं
श्रीमतां सज्जगत्तः श्रूयतां कथयिष्यामि कथां या पृण्णिनी २ अवंती नगरी रम्या
मुक्तिदा सर्वदेहिनी वैष्णोश्च महापुण्या वर्तते लोकपाविनी ३ तत्रासीद्व्रतः प्रष्टुः स
र्वकर्मप्रसाधनः वेदाध्ययनकर्त्ता च वेदकर्मरतः सदा ४ अग्न्यधीनसमायुक्तः शिव
पूजारतः सदा पार्थिवी प्रत्यहं शर्त्तुं पूजया मास वै दिजः ५ सर्वकर्मफलं प्राप्य वेददि

शिवदेवे सर्वदुःखं विलीयते यो वैमानुषमाश्रित्य सुखं संतानकायुक्तः २८ तेन पूज्यो महा
देवः सर्वकार्यसाधकः ब्राह्मणः क्षत्रियः वैश्याः शूद्राश्च विधिवत् क्रमात् २९ प्रातः का
ले समुत्थाय मुहूर्तं ब्रह्मसंज्ञिते विष्णोश्च स्मरणं कृत्वा ध्यानं चैव हरैरिति ३० मेघश्या
मं चतुर्विहो भक्तानामभयप्रदः तैरुपसुंदरं सर्वहृदिव सतु नित्यशः ३१ ततः स्नानं
शुभं नामगर्ह्य पादविधिपूर्वकं ततोत्थाय मलोत्सर्गं दिक्षिणस्यां दिशि क्रमात् ३२ एकां
ते च तदा कृत्वा मलोत्सर्गविधिं पुनः दालयेत् कृत्वा पादौ च वाग्यतः संयतः पुनः ३३
शुद्धं मर्दं समादाय पंचवारं विप्रो धयेत् क्षत्रियश्च चतुर्वारं वैश्यो वारत्रयं तथा ३४
शूद्रश्चैव द्विवारं च भूतानुग्रहं क्रमात् हस्तोपादौ च प्रक्षाल्य पूर्ववत् मर्दमाहरेत् ३५
स्त्रीणामुशूद्रवत् कार्यं मर्दादिग्रहणं शुभं दंतकाष्ठं ततः कुर्याद्वादशांगुलमग्नौ जः
३६ एकादशांगुलं राजा वैश्यो दशांगुलं शूद्रो नवांगुलं कुर्यात्स्मृतं भीममि
दंततः ३७ कालदोषं विचार्यैव मनुष्यं विवर्जयेत् स्नानं तु विधिवत् कार्यं तीर्थी
दियुक्तमेव च ३८ देशकालाविशेधेन स्नानं कार्यं समं गच्छेत् प्राचमनं प्रथमतः

१३ अधीतवस्त्रधारयेत् ३६ एकांते सुस्थले स्थित्वा संध्याविधिसमाचरेत् प्रजस्तु सु
स्थिरं कृत्वा पूजागारं प्रविश्य च ४० पूजाद्रव्यं समादाय क्रमेण पूजयेद्देवं प्रथमं च
गणधारीं शंखपातनतः परं ४१ दिक्पालास्तुततः पूज्याः पश्चात्पीवं प्रकल्पये
त् ४२ उपविश्य ततस्तत्र उपलब्धं शिवं प्रभुं
सर्वभरणसयुक्तं व्याघ्रचर्मद्विशीयकं ४३ तस्य सारूप्यमाश्रित्य देहं त्याग्य नरसद
शंभुं तं समाध्याय पूजयेत् परमेश्वरं ४४ देहमुद्धृततः कृत्वा मूलमंत्रं न्यसेत् क्रमात्
सर्वगप्रणवेनैव षडंगन्यासमाचरेत् ४५ कृत्वा ह्यदिपूजां च पूजासमारभेत
पाद्यार्घ्याचमनीयार्थं कल्पितं पात्रमेव च ४६ स्थापयेद्द्विधिना धीमान् वेत्तु श्रोतुं
यथाविधि दर्भैराध्यायते नैव संस्थाप्याभ्युद्यवादिना ४७ तेषु तेषु च सर्वेषु क्षिपेत् नो
यं सुशीतलं प्रणवेन हिये ते सुद्रव्याण्यालो क्य बुद्धिमान् ४८ उग्रारं चंदनं चैव वा
येतु परिकल्पयेत्

जातिकं कोलकं चैव वदन्मलेन प्रालम्बं ॥ ५० ॥

११२

व कदाचनः १८ सती नाम तया कन्या रुद्राय च महामने दत्ता दत्ता सा देवी भवानीति प्रका
र्त्तितः १९ ब्रह्माविष्णुशक्र इन्द्रगुणत्रय उदाहृताः विष्णुः सत्त्वं राजा ब्रह्मा तमो रुद्र उदाहृ
तः २० तथा गुणत्रयी देवी लक्ष्मी सत्त्वमुपाश्रिता राजसा च तथा वाह्मी तमो रूपा तु सा स
ती २१ गुणरूपामहाकाली या वै रुद्रमुपाश्रिता पुनश्च पार्वती जाता शिवं च समुपाश्रि
ता २२ ततो नामान्यनेकानि प्रयसा पार्वतात्मजा गुणत्रयस्तथा देवाः देवाः गुण
मया स्वयः २३ मिलित्वा विविधं शृष्टिं चक्रुस्ते कार्यमुत्तमाः इत्येवं वचनं श्रुत्वा भययत्ते
मिलाशयाः २४ नारदश्चैव योगीन्द्रो हर्षनिर्भरमानसः श्रुत्वा तं परमादिव्याकथां
चैव पुरातनीं अप्राप्य तस्मिन्ने सर्वे पप्रधुः पुनरेव तं २५ भययत्तुः सत सर्वहिजा
नासि प्रतापाच्च गुरो रिह त्वन्मुखं भोजं सर्वं तापीत्वा हरकथावयं न तस्यामः पुन
स्तं च पातुमिच्छामहे वयं २६ प्रथमं दत्तापुत्रीं च पश्चाच्च पार्वतात्मजा कथमेकशरी
रेण द्वयोः पुत्री प्रजायत २७ कथं नै पार्वती पुण्या पुनः शिवमुपागता एतत्सर्वं
तथा न्यच्च सत्यं कथितुमर्हसि २८ तदुक्तं च तदा श्रुत्वा सतो वचनं भवतीत् ३० इति
शिवपुराणे षष्ठोऽध्यायः ६ सत उवाच श्रुयतां भययः श्रेष्ठाः कथयामि कथां शुभं

६४

५ ते विरक्ताश्च संजाताः पञ्चाक्रोधमवापसः ते नैव रोदनं च क्रेततश्चैवाभवद्वरः ६ रो
दनाद्गुदनामेति प्रसिद्धा भगवान्भवः ब्रह्मन्तुः स्वकिमुत्पन्नं स्फोटयामिनं सशयः ७
इत्येतद्वचनं श्रुत्वा ब्रह्मा वचनमब्रवीत् साधुक्तं च त्वया देव सृष्टे विद्यादयो भवत् ८
तथा कार्यं त्वयानित्यं सृष्टिः स्यान्पापिनी इत्येवं वचनं श्रुत्वा लोकानां दुःस्वहा हरः
९ वचनं श्रुत्वा वसुधैव कुटुम्बकम् इति प्रयत्निकीर्षया ग्रहं चैव करिष्यामि सृष्टिं च प्राप्नुयात्तनी
१० इत्युक्त्वा ब्रह्मणो रुद्रः गुणरूपी हरः स्वयं कैलाशमचलं गतः पंचवक्त्रः शशांकधरः
११ ततो ब्रह्मा भूमीं सप्तभगवादीति निर्मिते तदा उत्संगान् नारदं श्रेष्ठं ध्यायायां कर्तुं प्र
नः १२ अंगुष्ठाच्च तदा दत्तं दशकमेतत् भगोऽश्वेतया जाता मरीचिनी प्रवे
ष्टिः १३ ततश्च कश्यपो जज्ञे तेनैवा पुरितं जगत् सृष्टिं कन्यास्तथा जाताः दत्ताश्चैव महा
त्मनः १४ जयो दशतथा चासु कश्यपाय महात्मने दत्ता दत्ताः कन्याः विधिबद्धा
सप्तमाः १५ ततः प्रसूतिर्व्याप्तं तासां च कश्यपपश्ये च देवाश्च दनुजाश्चैव दैत्याश्च विवि
धास्तदा १६ दत्ताश्च यदिति श्रेष्ठं सूर्यपर्वतवीरुधः प्रसूतं ददिकन्याभिर्व्याप्तमेत
च्चरचर १७ पातालं च तथा रभ्यसत्यलोकावधि ध्रुवं ब्रह्मांडं सकलं व्याप्तं प्रसूतं

१ तर्हीनमुपागतः १८ पूर्वसंज्ञं जलं च तज्जालमुपाक्षिपत् अताडप्रभवत्तत्र चतु
र्विंशतिसंज्ञिकं १९ विशदूपमभूद्विप्राः तडरूपमपश्यत् ततः संशयमापन्नो तपस्ते
प्रेमुदारुणं द्वादशाब्दं पुनस्तत्र विष्णुध्यानपरायणः तस्मिंश्च समये विष्णुः प्रादु
र्भूतो हरिः स्वयं प्रसन्नोऽस्मिन् वरं ब्रूहि नादेयं विद्यते तव २० ब्रह्म उवाच युक्तमेतत् महा
राज दत्तो हं शंभुना च तं तदुक्तं च कृतं मे धृजगीभूतं प्रदृश्यते २१ प्राणभूतो भवानद्यभ
त्वाच्चैतन्न्यमा ब्रूह इत्युक्ते च तदा तेन शंभो राजा परायणः २२ अनंतरूपमास्थाय प्र
विवेश हरिः स्वयं सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् सभूमि सर्वतः दृष्ट्वा तदं
डं व्याप्तवानिति २५ इति श्रीशिवपुराणे प्रंडोत्पत्तिनाम पंचमोऽध्यायः ५ सप्त उवाच
श्रूयतां सृष्टयः श्रेष्ठाः कथां पापप्रणाशिनीं प्रविष्टे विष्णुना तस्मिन् ब्रह्माण्डे संसृते
त नवे १ सचैतन्मभूत्तच्चतुर्विंशतिसंज्ञकं पातालादि सप्तारभ्य सत्यलोका वेधि स्वयं
२ राजते स्म हरिस्तत्र वैराजः पुरुषः प्रभुः सत्यं पदमुपाश्रित्य स्थितो सौ पुरुषोत्तमः
३ तपो लोकं सप्तास्था य ब्रह्मा तिष्ठतूपो धनः अयेषु सर्वलोकेषु यथा योग्यमवस्थिति
४ ततश्च मानसः पुत्रा निर्मिता ब्रह्माण्डपुरा ते चोद्धरेत सः सर्वं पश्चाद न्याय्यं प्रभुः

या २६ यावच्चवहमणे पायुः शतवर्षमुदाहृतं चतुर्युगमहस्राणं समहं दिनमुच्यते २७
 रात्रिश्च तावता तस्य मानमेतत्क्रमेणैतु तावच्छ्रेष्ठशकार्यवैकर्तयविविधगुणैः गुणेषु
 च भवान् श्रेष्ठो सत्त्वात्पुरुषोत्तमः २८ इत्येतद्वचनं सर्वतथेत्यामिति वैपुनैः उवाच परम
 प्रीतः शंकरं प्रियकाश्याया २९ कस्तुवाच शंकरं श्रूयतामिदं तत्कृपासिंघाजगत्यते सर्व
 चैतत्करिष्यामि भवदाजापरायणः ३० मम ध्येयं सदा त्वं च भविष्यते न चान्यथा भवता
 सर्वसाग्रध्यं लब्धं चैव पुरा मया ३१ त एण मात्रमपि ते ध्यानं परमात्मनः चेतसो दूरं शिव
 तानैवापगधतुकदाचन ३२ मम भक्ता श्रयो नित्यं तव निंदा करिष्यति तस्य वै निरया
 वासं प्रयधे निरये ध्रुवं ३३ त्वद्रक्तो यो भवेन्नित्यं मद्रक्तः समुदाहृतः एवं यो वै विजा
 नाति तस्य मुक्तिर्न दुर्लभा ३४ महिमानं मदीयं च सदा स वद्विमे भव कदाचिदपराधं न
 श्रज्जायते क्षम्यतामिति ३५ ततः शंभुस्तदीयं हि श्रुत्वा वचनमुत्तमं उवाच विष्णवे वि
 प्राः क्षंतव्या गणना तव ३६ इत्युक्तं तर्द्धं शंभुः सर्वकल्पाणकारकः अंतर्हिते तदा देवे
 ने प्राण्य हरेस्तदा ३७ ज्ञानं दत्तं मया जगत्तम ये जगत्तम ये जगत्तम

त्यत्रिवर्णीतो वाच चतुर्यो ध्यायः ४ स्वयं कृत्तुः स्तुतस्तुतमहाजागतिगोतामिः शु
 ताश्रभा श्रुत्वा यस्य प्रभावेन दुःखनाशो भवेदिति १ तदंतरे च तज्ज्ञाते महात्म्यं शि
 वस्य च स्रेष्ठश्रेष्ठप्रकारं तु कथयं विविशेषतः २ स्तुतुवाच सम्यक् पृष्ठं भवद्वि श्रय ज्ञाते
 तदनंतरं कथयिष्यामि संक्षेपात्पथाप्यपूर्वं श्रुतं मया ३ अंतर्हिते तदा देवेशि वरुचै
 सनातने ब्रह्मण विष्णुना रूपं हंसवाराहयोस्तदा ४ संस्तुतं च तत्तत्ताभ्यां यत्कृतं श्रूय
 तामिति स्वयं कृत्तुः अस्माकं संशयस्ता वन्ननाशयितुमर्हसि हंसवाराहयो रूपं
 ताभ्यां चैव धत्तं कथं अन्यदू पं विहाये वकिमत्रकारणं वद ६ इत्येतद्वचनं श्रुत्वा स्तुतः
 पौराणिको ब्रवीत् गगने हंसरूपस्य गतिर्भवति निश्चला ७ हंसस्य च विवेको स्तिज
 लदुग्धविभागयोः ज्ञातान ज्ञानयोस्तत्वं तद्विवेकाय हंसकः ८ विवेको नैव लब्धश्च
 त्यतो हंसो बलीयत सृष्टिप्रभतकाश्रवैक्यं ज्ञानं प्रजाये ९ जगत्तम ये जगत्तम ये जगत्तम
 र्यं च प्रकल्पितं यदि न हि समारभ्य रूपं धत्तवान् हरिः १० तदिदं प्रतिकल्पो यं कल्पे
 वाराहसंज्ञकः पदी धावा यथा जाता ताभ्य रूपतथा धत्तं नैवात्र विष्मयः का र्यो हंसवा
 राह रूपके प्रकृतं श्रूयतां पुत्रवृत्तैव विरुतं वयत १२ अनंते निष्कले लिंगे निगुणे गु

८ एण रूपिणि विश्वे च वरान दत्वा गुणे सुमुखतां बुज १३ गुणं सर्वोदयश्चेति ते सर्वे हि वि
मोहिताः तस्मात् सर्वलोकेषु मान्यो पूज्यो भविष्यति १४ ब्रह्मण निरुते लोके यदा दुः
खं प्रजायते तदा त्वं सर्व दुःखानां नाशने तत्परो भव १५ विविधा न वतां शंभु गृहीत्वा
कीर्तिं मुत्तमां विस्तारय हरे लोकतारणाय परे श्वर गुणरूपोऽस्य हं हृद्रो अनेन वपु
ष्ठा पुरः कार्यं करिष्ये लोकानां सर्वथा नात्र संशयः १७ ममध्ये यं भवं श्रेष्ठं तव ध्येय
महं पुनः प्रावयो रंतरं नैव ह्यणुमात्रं विचारतः १८ वस्तुत्वे चाप्येकत्वं वै वरतो पितृ ध्येय
च मद्भक्तो यः पुरो भूत्वा निदातुं न करिष्यति १९ तस्याहं सकलं पुण्यं भस्मीकृत्वा सरो
वतः नरके पातयिष्यामि त्वद्दुष्टात्पुरुषोत्तम २० लोकेऽस्मिन् भुक्तिदौर्नणं भुक्तिदश्च वि
शेषतः २१ ध्येयः पूज्यश्च सर्वेषां निगूहानुगूहं कुरु इत्युक्ता चैव ब्रह्माणं हस्ते धत्वा
स्वयं हरिः २२ कथयामास दुःखेषु सहायो भव सर्वदा सर्वाध्यक्षश्च देवेषु भक्तिमुक्ति
प्रदायकः २३ भव त्वं सर्वथा श्रेष्ठ सर्वकार्यप्रसाधिकः स दुःखेषु च सुखेषु सहायो
भव सर्वदा २४ सर्वेषां प्राणरूपश्च भव त्वं च प्रमाजया त्वां च समाश्रिता ये वै प्राप्ते व समु
पाश्रिता २५ अनेन यः प्रजापति निरये र्ध्वं वये ध्रुवं इदं रूपं तया तावद् दत्ताणीं स मा

धाभिन्नोऽहंविद्येऽब्रह्मविद्युहंराख्यया ४. सगिरहालयगुणः निष्कलाहसदाहर
मद्रूपं परमं ब्रह्म नीदृशं भवदंगतः ११ प्रकटीभवितालोकेनाम्रा रुद्रः प्रकीर्तितः मदे
ज्ञातस्य साप्रार्थ्यं नूनं चैव भविष्यति १२ योहं सोहं न भेदोऽस्ति पूजाविधिविधानतः य
था च ज्योतिषः संगामलादेः स्पर्शतानवे १३ तथा मम गुणस्यापि संयोगाद्बन्धनेन
हि शिवरूपं ममेतच्च रुद्रोऽपि शिववत्सदा १४ नतजपरभेदो वै कर्तव्यममहा मुने व
स्तुतोऽथैकधाभिन्नं रूपं च त्रिजगत्पुत १५ सुवर्णस्य यथैकं वस्तुत्वं नैव गच्छति अ
लंकारेकते देवनामभेदो न वस्तुतः कारणं त्वैव कार्यं च निदानं च निदर्शनं शिवं
त्वात्वाभवद्भ्याचनदृश्यभेदकारणं १७ वस्तुतः सर्वदृश्यं च शिवरूपं ममेतं मम अहं भवा
नयं चैव रुद्रोऽयं यो भविष्यति १८ एकरूपं न भेदोऽस्ति भेदे च बन्धनं भवेत् तथा पीदं म
दीयं वै शिवरूपं सनातनं १९ मूले भूतं सदाज्ञातं सत्यं ज्ञानमनंतकं एवं ध्यात्वा सदा
ध्यायंतं त्वजिज्ञासुना त्वया ५. विशेषेणैकं च लभ्ये श्रूयतां कथ्यते मया भवंतौ प्रक
तेर्जातौ नायं वै प्रकृतेः पुनः ५१ मदाज्ञा जायते पप्रवृत्तये भकुटेरहं गुणेष्वपि च यः
प्रोक्तस्तामसंप्राकृतो हरे ५२ वैकारकश्च विद्ये यो हंकारश्च उदाहृतः नामतो वस्तुतो नै

५४

此

2

कृतं २८ अथ नारायणाय नमः कविताग्रहः नाम प्रथमोऽध्यायः
लाहदयेपरः २९ श्रीतो हं युवयोः सम्यक् वरं दधि यदीप्सते एव मत्का तु मां वि
स्तु कथाभ्यां परमेष्ठिनः ३० संस्पर्शस्तु शुभाभ्यां च घृणाया मातघृणा निधिः ततः ग्रहप
मनसा प्रणयत्यमहेष्टम् ३१ प्राह नारायणेनाथं लिङ्गस्य लिङ्गवर्जितं यदि प्रातिः
समुत्पन्ना यदि देयो वरस्तदा ३२ भक्तिर्भवतु नौ नित्यं त्वयि चाव्यभिचारिणी देवः
प्रसन्नवदनो भूत्वोवाच महामुने ३३ कार्यार्थनिर्मितो देवो नादेयं विद्यते मम जानु
भ्यामवनी गत्वा पुनः नारायणः स्वये ३४ प्रणिपत्य च विश्वेशं प्राह मे दत्तं वशी
आवयो देव देवेश विवादमपिशोभतं ३५ इहागतो भवो धेस्माद्दिवादशा मना यनो
तस्य तद्धवनं श्रुत्वा पुनः प्राह हरो हरि ३६ प्रणिपत्या स्थितं मूर्च्छाकृतां जलिपुटं
स्मरन् महेश्वर उवाच श्रीभक्तिर्दृढीभया युवयो रभ्यनुत्तमा ३७ पार्थिवैर्वैवमन्त्र
र्त्तविधायकुरु कृतं युवा सेवांच विधिवत्प्राज्ञैर्लब्ध्वा मुखमवाप्त्यर्थ ३८ उपदिश्य
विधाने स्मिन्धीमान् दुःखहरो हरः ददौ वशनने कांश्चन योर्हितचिकीर्षया ३९
ब्रह्म-रूपिंकुरु त्वं च महात्मा परिपालकः वत्सवत्सहरे त्वं च पालयेत्तच्चराचरम् त्रि

मीश्वरं १६ हरिरुवाच ॐ एकाक्षराय देवाय शिवाय परमात्मने ३ काराय पद्विषाय
विद्यारूपाय वै नमः १७ तृतीयाय नमः काराय शिवाय परमात्मने ४ काराय पद्विषाय
भ्यं नमस्ते हे महेतसे १८ कपर्दिने नमस्तुभ्यं नागागंभरणाय च त्रिलोचन जलजा
प्याय नमस्तु जलव्यापिने १९ चितये चितिरूपाय स्मृतिरूपाय ते नमः सा नमस्तु
नगम्याय नमस्तु परमात्मने २० दयां कथय सर्वाय कर्तृहर्तृनमो नमः शिवाय
शिवरूपाय व्यापिने व्याप्यापिने २१ शाश्वताय वरिष्ठाय वारिगम्याय योगिने स्थि
ताय पयसा मध्वे श्रावयो ब्रह्मवर्चसे २२ आत्मने कृष्णे तुभ्य स्वाभिने विष्णवे नमः
ॐ काराय नमस्तुभ्यं सर्वज्ञाय नमो नमः २३ विरामेति तं तु त्वा ब्रह्मणा सहितो
हरिः इदं स्तोत्रं परंपुराणं सर्वपापप्रणाशनं २४ यः पठेत् ५१ पुण्यादापि श्रावये
द्वादिजोत्तमान् स याति ब्रह्मणो लोके पापकर्मरतो यि स न कल्याणं वर्द्धते तस्य
शुक्लपद्मे यथाशशी २६ सर्वपापविशुद्धार्थं विष्णुना परिभाषितं स्तोत्रं उवाच प्रथा
पुनर्नैव कवेः मदीध्यायाः महावलो जगदाह्वयं विधातुं २७ यः

नः सर्वविद्यानां श्रुतिरेषा सनातनी हराह्वयं स्वयं विष्णुः हरिर्मेव महात्पुनः १ पुरु
तः श्वासरूपेण प्राप्त्वा त्रिगुणं तदा स्वीयं तोनमदात् तस्मै रहस्यं परमात्मने ४ परमा
त्मा पुनर्महोदत्तवाक् रूपयामुने संप्राप्य निगमं देवः पप्रध पुनरेव तं ५ कथंचन
स्य से देवमया ध्येयः कथं विभो किं ध्यानं च प्रकृतं व्यशं कथंच कथं ब्रजेत् ६ एतस्मि
र्वै महा राजकृपां कृत्वा ममोपरि कथनीयं प्रयत्नैः न शक्यतां पापहारकं ७ इत्येतद्
च तं श्रुत्वा प्रसन्नो भगवान् कुरुः उवाच हरये तत्र श्रुत्वा ब्रह्महृते हरे ८ इदं लिंगं सदा
पूज्यं ध्यानं चैतादृशं मम इदानीं दृश्यते यद्दत्तया कार्यं त्वया सदा ९ पूजितो लिं
गरूपे स्मिन् प्रसन्नो विविधं फलं दास्यामि सर्वलोकेभ्यो ममोधिष्ठान्यनेकशः १०
१० यदा दुःखं भवेत्तत्र पूजिते दुःखं नाशान इति दत्त्वा हरस्तस्मै वरान न्यानेकशः ११
११ उवाच वचनं देवि विष्णवे प्रभविष्मवे अयं प्रमास्तथा कर्ता सृष्टेः कार्यं निरस्त
२ १२ पालय त्वं सदा देवमद्रक्षि परमाकुरु इत्युक्त्वा पुनस्तस्मै पूजाविधिं मया श्रुतं
१३ येनैव पूजितः शम्भुः फलं यद्दत्तं सनेकशः तदत्राहं करिष्यामि सर्वपापहरं परं
१४ ततः सर्वप्रयदेवं विष्णुरूपं महेश्वरं अनंतं निष्कलं देवं सगुणं सामरूपिणं
१५ सर्गस्थितं लयानां हि कर्तारं परमेश्वरं तुष्टा वपुन रिष्टाभिर्वीरिभिर्वरद

के०

श्रीभगवानुवाच भवदुक्तं करिष्यामि नियताः सर्व एव हि किंचिद्विज्ञाप्य मत्सेवतं कर्तुं
मिहाहंति ३० ततो वचनमारब्धं शंकरेण परं शुभं यदानी एतन्मनुष्यदास्यामि हितकारि
यथा ४ विष्णुः मया सहोवाच शंकरं लोकशंकरं श्रीभगवानुवाच देवदेवनमस्तु
भ्यदेहितं त्वं नमोस्तुते ४१ ध्येयं सेव्यं तथा पूज्यं वक्तुमर्हसि सुव्रत यत्कृत्वा सर्वसा
मार्थं भविष्यति न संशयः इत्युक्तः शंकरस्तस्मै देवेतादात्मकं शिवं ४४ प्रणवात्मपरं
तत्त्वं लब्धवान् परमात्मनः हरिस्तत्र परं तत्त्वं ज्ञात्वा रूपमपश्यत् ४५ तदुपायं प्रव
क्ष्यामि मंत्रतत्त्वं शुभं त्रया प्रणम्य भगवान्विष्णुः पुनश्चापश्यद्दुर्दतः ४६ ओकारप्र
भवं मंत्रं कलापंचकं संपुते ओं च तत्त्वमसीत्युक्तं महावाक्यं हरस्य च ४७ शुद्धस्फुटिक
संकाशं मंत्रं रूपमनुत्तमं मेधाकारमभद्रूपः सर्वकार्यसाधकं ४८ पुनर्मंत्र
तथान्यच्च गायत्री लक्षणं महत् चतुर्विंशतिवर्णं चतुर्वर्गफलप्रदं ४९ पुनः म
त्युजयं मंत्रं पंचाक्षरमतः परं चिंतामणिं तथा मंत्रं दक्षिणं मूर्तिं संज्ञकं ५० पंच
मंत्रं तथा लब्धवान् जगत्पभगवाकृतिः इति श्रीशिवपुराणे तृतीये अध्याये ३ श्री ज
गत्पुत्रस्तस्य देवस्य प्रादुर्भूतो हरः स्वयं पुनः प्रसन्नस्तत्रैव हरये परमात्मने १ तत्र

वा मंत्रं कपोलं सकारं लृलृनासा पुटे बुभे २४ एकारं मुष्टं मूढं तु एकारं मूढं विभोः ओकारं
चतुष्पादं कंदं तपस्विद्वयं क्रमात् २५ अंशमश्रुता लृलृनासा पुटे बुभे २४ एकारं मुष्टं मूढं तु एकारं मूढं विभोः ओकारं
राण्यपंचहस्ता मूढदक्षिणा २६ चादिपंचाक्षराण्यपंचहस्तास्तु वामतः दक्षिणं चाक्षरं
पादौ तादिपंचाक्षरं तथा २७ प्रकारमुदरं तस्य फकारं पार्श्वं मुख्यं वकारं वामपार्श्वं तु भ
कारं स्कंधोच्यते २८ प्रकारं हृदयं शंभोः महादेवस्य योगिनः प्रकारादिसकारं तं विभो
वैसं प्रधातवः २९ हकारं नाभिरुपंहितकारं ३० उच्यते एवं शक्यं यं रूपमगुणस्य गुण
त्मनः ३१ तदृष्ट्वा तु मया साहं भगवंतं महेश्वरं प्रार्थयंतो पुनः संवैकुण्ठाकारं त्रिविधं विभो
३२ इत्येवं वचनं श्रुत्वा प्रसन्नः शंकरस्तदा उवाच वचनं तत्र प्रसन्नो भगवान् नृहं ३३ त
दीयंतं हृदयं तत्र श्रुत्वा विष्णुर्मया सह उवाच यदि देवेश प्रसन्नो भगवान्निहं ३४ आवयोः किं
चकार्यं वै यदि धृतिस्तथा कुरु इत्येतच्च वचनं श्रुत्वा शंभुर्वाक्यमप्यावृवीत् ३५ सृष्टिकर्ता भ
वेदृता सृष्टेः प्रपालको हरिः मदीयं श्रुत्वा पञ्चशः भविष्यति मंत्रं गीतात् ३५ इयं या लयायति
प्रकृतिर्देवी नाशयता समाश्रिता तस्याश्च वापदाशक्तिः ब्रह्मणं संभविष्यति ३६ अ
न्याशक्तिः पुनस्तत्र प्रकृतेः संभविष्यति जयो देवास्तथा प्रोक्ता शक्रयः परमाः शुभाः ३७
सृष्टिकार्यं तु संभय कुर्वते ते ममाज्ञया इत्येवंतु वेचः श्रुत्वा विष्णुवाक्यमप्यावृवीत् ३८
समाश्रयिष्यति विष्णुर्लक्ष्मीरूपेण सा सदा ॥ तथा च भरती नाम्ना देवतां च अविष्यति ॥ पुनश्च
को लीना मी च मदेनं प्रापयिष्यति २

तंदीर्घघोषं महास्वरं ६३ रुखपादं विचित्रांगं जैत्रं हृदं मनोजवं वामहं रूपमास्याय
गतवानतदधोजवात् ६४ एवं वर्धं सहस्रं तु चरन् विष्णुरधोगतः तदा प्रभृति कल्पे
सुखे तवाशु कल्पकः ६५ इति श्रीशिवपुराणे द्वितीयोऽध्यायः २ सप्त उवाच तदनेन
रं च यज्ञांतं श्रूयतां रश्मिस्तमाः श्रान्तं च बहधा कालं विष्णुना प्रभुविष्णुना १ नापश्य
दल्पमप्यत्यमलं लिङ्गं प्रकरः तावत्कालं गतो ह्यूर्ध्वं महस्यपरिसदन २ सत्त्वं सर्वं
त्तेन तं स्मृतं तातुमिच्छया श्रान्तो न दृष्टुं तस्यांतं महकालादधोगतः ३ तथैव भगवन् विष्णु
ः श्रान्तस्त्वस्ते विलसन्तः समागतो मया सा ईदं प्रणिपत्य भवं मुहुः ४ मायया मोहि
तः शोभोः तस्मै स विष्णुमानसः प्रणपत्य मया सार्धं संस्मर किमिदं त्विति ५ अनिर्देशं
च तद्रूपं नाम कर्मवर्जितं श्रिलिङ्गं लिङ्गां जातं ध्यानमार्गेऽप्यगोचरं ६ स्वस्थचितं तदा क
त्वानमस्कारपशयणे जानीयादनेन ते रूपं योऽसि सोऽसि नमोस्तुते ७ एवमवदत्तं यातं न
मस्कारं प्रकुर्वतोः तदा समभवत्तजमानं दशकलक्षणं ८ उमिति च मुनिश्चेष्टसुखं तं ल
तलक्षणं किमिदं त्विति संचित्य सोऽप्यतिष्ठ महास्वनः ९ यस्मा उवाच तमुद्धृतं तस्मै तं
नमोस्तुते लिङ्गस्य पञ्चमभागे तदा पश्यत्सनातनं १० प्राद्यं वर्णं यज्ञं च तदा रं च

वि

५६

५७

सुति

गः बदरीफलमात्राचस्यादेम्विसत्तमाः १० तथापि फलदालोके सुरसौभाग्यवर्द्धनी
श्रामलसदृशी यास्यात्सर्वीरिष्ठविनाशिनी ११ गुजाया सदृशी यास्यात्सर्वीर्यफलसाधिनी
यथा यथा लघुः स्यादेतथा तथाधिकप्रदा १२ एकैकतः फलं प्रोक्तं दशांशै रधिकं बुधैः यथा
च दृश्यते लोके रुद्राक्षफलदामुभा १३ तथा न दृश्यते न्याचमालिकात्रयिसत्तमाः रुद्राक्षधार
णं प्रोक्तं पापनाशनं हेतवे तस्माच्च धारणीया वै सर्वीर्यसाधिनी ध्रुवं १४ यस्यागेनैव स्फु
त्ता जायं वा कुरुते न च तदंगेन स्पृशेत्प्राज्ञः दृष्ट्वा दूरतरो बुजेत् १५ रुद्रभक्तैर्विशोषेण धा
राणीया मुभाय वै यश्च ब्रुवन् भवेत्तैव धारयेद्भक्तिमासदा १६ सर्वेष्वपि च जीवेषु दृश्यते वि
विधैर्विरः रुद्राक्षबीजके स्पृष्टा दृश्यते मुक्तिरुक्तमा १७ प्रत्यानिवापि दृश्यते फलानि त्रि
यिसत्तमाः तदहंकथयाम्यधधारका नो हिताय वै १८ रुद्राक्षमालिनं दृष्ट्वा भूतप्रेतपिशच
काः शकिनी शकिनी चैव ये चाप्येद्रोहकारकाः १९ तस्मिन् चैव यत्किंचिदभिचारादिकं च
यत् तत्सर्वं दूरतो याति दृष्ट्वा क्षांतिकविग्रहं ५१ नयापजायते तस्य संगोदिकमथापि यत्
रुद्राक्षमालिका दृष्ट्वा शिवो विष्णुः प्रसादति ५२ चिह्नैरेतैः शुभाज्ञेया प्रदीविद्भिर्मुनीश्वराः

प्रे

एकमुखी च यास्या है प्रति पूर्व जेदिह हि मुखी च तदा ते या धरे को नै व दस्यते जि मुखी च
तदा स्या है शस्त्राया तादिकं नहि ५४ चतुर्मुखी तदा ते या वै राश्या धो भवेतिह जले न मु
त्यमाना सा मज्जते न तदेदिह ५५ पंचमुखी च या प्रोक्ता सर्वानर्थ निवर्तिनी जले निम
ज्जति सा च सर्वदा सुभदायिनी ५६ एवं जाला फल सम्यक् धार्या धर्म विवर्द्धये एतत्सर्व
मालिकाया शिवस्यातिप्रियो भवेत् ५६ इति श्री शिवपुराणे रुद्राक्षधारणे नाम स
प्तत्रिंशत्तमोऽध्यायः ३७ अथ यजुः चः सम्यगुक्तं त्वया सतलोका नोहितका म्यया पु
नश्च कथितं त्वेतिह वमाहात्म्यमुत्तमं १ अथ तस्मिन् मुखे भोजान्न तप्ताः स्मवयं प्रभो
पृथिव्या यानि लिङ्गानि तीर्थे तथैव भवेतिह २ अन्यत्र वस्य लेयानि प्रसिद्धानि य
था प्रभो यत्र यत्र भवेत्सिं गंत तत्र सर्व निवेदिता ३ इति श्रुत्वा वचस्ते सांस्तो वचनमब्रवीत्
स तत्राद्यं यत्पठेहि सांस्तोऽप्याः लिङ्गानि कथयाधुना ४ सर्वे वांचेव लिङ्गानां संख्या च
विष्णवे कृतः सर्वलिङ्ग मयि भविः सर्वलिङ्ग मयं जगत् ५ लिङ्ग मयं लिङ्ग मयं लिङ्ग मयं

यश्चुत्वा सफलं जन्म भविष्यति न सा सा १ पूर्वदत्तस्य रुद्रस्य स्पृष्टा जाता महात्मनाः
ततो दत्ताः स्वयं यत्कृतवा मेव सन्निधौ २ अनाहूय तदा रुद्रं पूर्वमभिसमन्वितः ततो
देवी सती नाम्नी पित्रा नाकारिता यदा ३ तदा गता पुनस्तत्र नाहूता पिपितुर्गृहं प्रा
प्यावत्तनुमातत्र देह त्याग मया करोत् ४ यत्तद्धंसे तदा जाते देवलोके यजीवते रुद्र
स्यानुचरे स्तत्र वीरभद्रादिकैरुते ५ रुद्रैरुद्रैकं च लोके सुखं भवति सत्तमाः पश्चाद्दुः
प्रसन्नो भूदेवानां सवजादपि ६ पूर्ववच्च कर्तते न कृपालुत्वा महात्मना रुद्रश्च पूजित
स्तत्र देवैर्देववरसदा ७ सती देह समुत्पन्ना ज्वाला लोक भयावहा पतिता पर्वते
यत्र पूजिता सुखदायिनी ८ ज्वाला मुखीति सा प्रोक्ता सर्वकामफलप्रदा इदानीं
पूज्यते लोकेः सर्वकामफलाप्तये ९ सा देवी शैलराजस्य पत्नी मेनेति विष्णुता पि
तृणां प्राणसीकन्या तस्या जन्म समादधे १० ततश्च पार्वती नाम प्रसिद्धमभवत्तदा
पुनः सा शिवपाराधय भर्ता रं समुपश्रिता ११ भजतां सर्वलोकानां फलं यथैत्यनेक
शः एतत्सर्वं समाख्यातं यत्पृष्टं पुनस्तनं १२ यश्चुत्वा सर्वपापेभ्यो मुच्यते नात्र सं
शयः इति श्रुत्वा वचस्य नैमिषार एवाशिनः १३ प्रपद्युः श्रवणः श्रेष्ठाः कथा पाप
स्त

प्रशशिनी नवयकुचः सतसतमहाभागकयापापप्रशशिनी शुवातुतमुखादेवनतसा
समवयंप्रभो १५ पुनः कथयतत्सर्वशिवस्याशोधनंक्रमं यमयश्रविधिः प्रोक्तोयैनेराधि
तः शिवः १६ प्रसन्नेन शिवेनैवकस्मैदत्तफलतुयत् पार्वत्याश्रतपश्रैवविवाहश्रतया
नय १७ त्रिपुरस्यवधश्रैव ज्योतिर्लिंगसमुद्भवः ज्योतिर्लिंगाजिकतिधाकिंतेषादर्शनेफ
लं १८ ब्राह्मणेः क्षत्रियैर्वैश्यैः शूद्रैर्वीशंभुपूजनं कथंकार्यं तथा ब्रूहि यथा व्यासमुखा
श्रुतं १९ तच्छ्रुत्वावचनंतेषावचनंश्रुतिसंमतं उवाच सकलंतत्रप्रहस्यानुक्रमेणतु
२० सतउवाच सम्यक्पृष्टमभवद्विश्रयइहस्यमुनीश्वराः तदहंकथयाम्यद्यथावुदि
यथाश्रुतं २१ भवद्विः पृष्टतेयद्वत्तथाव्यासेनवैपुरा पृष्टसनकुमारायतदुतत्युपम
न्युना २२ ततोव्यासेनवैश्रुत्वाशिवपूजादिकंचयत् मत्तंचपावितंतेनलोकानांहितका
प्रया २३ यच्छ्रुतंचैवकस्मिनत्युपमयोमहात्मनः तदहंकथयाम्यद्यथावुदिसतमाः
२४ वदामि श्रुत्वा संक्षेपास्त्रिगार्चनविधिक्रमं वक्तुं वर्षशतेनापि नशक्यं विस्तरेणतु
२५ एवंशकररूपंचसुखंविद्यामु सनातनं पूजयेत्परयाभक्त्या सर्वकामवराप्रये २६
इति केदारः खंचकं कंशच संभवं पापंचतुर्विधं तावद्यं चार्चयते शिवं २७ संप्रजिते

स्ततः ५

समं प्राप्नोति यत्तत्प्रमत्त इति २४ तदंगाञ्जलधाराहिंसजाताविविधामुने नाभिर्यासं
चमकलवृत्तरूपमभज्जले २५ अनंतं त्यभवत्तच्च स्पर्शनात्पापनाशने तदाश्र
तश्च पुरुषस्तया सह जले स्नयं २६ सुखाय परमः प्रीतः बहुकालं तया सह नरा
य एतदनामजातस्य महात्मनः २७ प्रकृतेः महानासीन्महतश्च गुणः स्वयः
अहंकारस्ततो जातस्तन्मात्रकापराः २८ पंचभूतानि तोष्या सन्नानविज्ञानका
न्यतः तत्त्वानामिति संख्या न मुक्तं ते मधिसतमः २९ जगत्सकंचतसर्वप्रकृतेषु
रुधं विना ताभ्यामेकीकृतं तच्च चतुर्विंशतिसंज्ञिकं ३० तद्वह्नीत्वा च सुखाय जले ब्रूय
स्वरूपिणि सुतेनाशयणे देवेनाभौ पंकजमुत्तमं ३१ अनंतपत्रिकायुक्तं कर्त्तुं का दि
समन्वितं अनंतयोजनायाममलं तीक्ष्णं यसंयुतं ३२ कोटिस्तथैव प्रतीकाशं सुंदरं त
त्संयुतं तस्मात्पद्मासने जज्ञे पुत्रो हहे मगर्भकः ३३ तन्माया मोहितश्चाहं नाविदं
कमलं विना कोहं वा कुतश्चायातः किं कार्यं तु मदीयकं ३४ कस्य पुत्रो हमुत्पन्नः केने
वं निर्मितो ह्यहं इति सत्राय मापन्नं बुद्धिर्मांसमपयत ३५ किमर्थं मोहमाया मिपुत्रने
कमलस्य तं मलं कर्त्तुं च विना तत्र भविष्यति न संशयः ३६ इति बुद्धिं समाध्यायकं म

[illegible]

नलधनुमभात्रकमलस्यानमुत्तमम्। सशयचपुनः प्रातःकमलैगत्मुत्तुकाः। आरुहायकमलैनालमार्गं। एवैप्रः। १५
शंखचक्रासुधधरः गदापद्मधरः। अश्विनचक्रमलकैतुः। असन्तुष्टुरवचक्रजः। १६
लादवशेहयत् नालेनालेगतसज्जवर्षाणां प्रातःकमुने १७ कुंडलैकमलस्यापुलधव
त्रिविमोहितः नालमार्गेतुभ्रमतः गतेवर्षशतं पुनः १८ क्षणमात्रतदात्रेप्रोता
स्तिष्ठेविमोहितः तदावाणीसमुत्पन्नातपेतिपरमाशुभा १९ तदावातुतपस्तप्राद
शावंप्रवृत्तं तदात्रभगवान्बिष्णुर्गुर्वीरुः सुलोचनः २० तमेवानुग्रहेकलैपीता
वरधरः शुभः मुकुटादिभूषणैर्भुक्तः कोटिकंदर्पसंमतः २१ प्रकृत्याजनिनः सौम्य
पादद्वयः पुरैमुने तदृक्षासुदंरूपेविस्मयपद्मंगतः २२ कालात्माकांचनाभमृ
क्तः कृष्णम्रनिर्गुणः नाशयणमहाबाहुः सर्वोत्सासदसन्मयः २३ तथाभूतमहं
दृष्टाहर्षितोत्थभवं तदा मायामोहितस्तित्यतमवोचममर्षितः २४ कस्त्ववदे
तिहस्तेनसमुत्थाप्यसन्नातनं प्रवृद्धोभगवां स्तत्रकस्त्वंकथयसुव्रत २५ इत्ये
तद्वचनं श्रुत्वानामतोभगवान्कृत्रिः सत्त्वेनपरमोविष्णुः निर्मितातवसुव्रत २६ व
त्सजानीहिभद्रंतेसत्त्वमेतद्वदामाह तस्येतद्वचनं श्रुत्वास्मितपूर्वंमहा मुने २७ मा
ययामोहितस्तवैषयिभर्त्स्यपुनस्तदा भाषसेदमवत्तेति सर्गसंसारपालकं २८
८ प्राप्ताहाव्यभिक्तं कृत्वा मुकुटाद्या विमानय कर्त्तुं रम्यं साधुना

३७ वदेवाः सर्वे पुरातनाः । सूर्यश्चंद्रमा च वग्रहः । सर्वे च भूतदेवताः । सर्वे च भूतदेवताः । सर्वे च भूतदेवताः ।
 अधर्मिणस्तथा । ब्रह्मादित्येण पर्यंतं यत्किंचिद्दृश्यते जगत् ६३ तत्सर्वं शिवः । वाजना
 म्कार्या विचारणं । अरूपं असं रूपं अजागूतं शंकरः स्वयं ६४ बीजात् वक्ष्ये प्रशंसां ह्यना
 नात्वं मुपजायते । अने च कलमेव स्यात्तस्मात्कलमुदाहृतं ६५ । प्रादेशिवः मध्ये शिवः
 प्रोत्तेशिव उदाहृतः सर्वशिव मयं चैतच्छिवः सर्वमयस्तथा ६६ सृजे चैव तु पुण्याणि पु
 ष्येषु सृज उच्यते । एवं शिवश्च सर्वेषु शिवः सर्वतया स्मृतः ६७ । अहं शिवः शिवश्चायं त्वचापि
 शिव एव च सर्वशिव मयं ब्रह्म शिवात्परं न किंचन ६८ । अज्ञानादन्यथा वदन्तानिभ्यः समु
 दाहृतः कार्यकारणवस्तुत्वे एक एव न चापरः ६९ । कारणं च शिवं साक्षात् कार्यं दृश्यं न
 तंबुधैः । इमं चैव तु कार्यं च कारणं भेद इच्छते । ज्ञानिनो नैव भेदास्ति सर्वशिव मयं जगत्
 ७० । इति श्रीशिवपुराणे विवाहवर्णने नाम सप्तदशोऽध्यायः १७ । स्तुत उवाच । इत्यस्माच्च शि
 वादन्यदृश्यं नैव भवेदिह वस्तुतस्तु शिव इति प्रसिद्धं वेदसंमितं १ । अज्ञानं दैन्यं चाभावः
 ज्ञाने वस्तु प्रदृश्यते । स्थाणौ तु पुरुषभाति रज्ञानादप्यजायते २ । ज्ञाने ज्ञाते तया स्मभः व
 स्तुज्ञानप्रदर्शनं रज्जौ तु सर्पि विज्ञानमज्ञानसंभवं नृणाम् ३ । सपत्नै चैव विज्ञाने रज्ज्वरे वन

पुत्रीं हि पापिवाय कूपके शस्त्रैर्वीधेदयाम्येनासागरे विदिष्याम्यहं ४२ स्त्रीयं वा यशसं
वैत्यद्यापि वायकिपुनः नवस्त्रं नाप्यलंकारः सहायानभास्तथा ४० बाहनेन शुभं चास्य
नवयोमधनंतथा नपवित्रं नवाविद्यादृश्यते शक्यमेव यत् ४१ किं विलोक्य मया पुत्री दी
यते किं करोम्यहं एतस्मिन् समये विष्णुः समागत्या ब्रवीदिदं ४२ पितरणां त्वं शुभा पुत्री
माननी गुणसंयुता पत्नी हि भवतः सा तादृशमणः कुलसमुद्भवा ४३ सहाया श्रेष्ठशालोके
धन्याः सिक्विदाभ्यहं धर्मस्याश्रयिभूता सिकथं धर्मं प्रहस्यसि ४४ देवैश्च मयि मि
श्रैव ब्रह्मण वा तया मया विरुद्धं कथ्यते किंच त्वया शुभतरं नु किं ४५ शिवस्त्वं च न जा
नासि निर्गुणः सगुणोऽपि भूतः तेनैव निर्मिता देवी प्रकृतिर्मूलकारणं ४६ तत्पार्श्वे च
तथा तेन निर्मितं पुरुषोत्तमं ताभ्यां चाहं तथा ब्रह्मा ततश्च गुणरूपतः ४७ अवतीर्णः स्वयं
शंभुः लोकानां हितकार्यया ततो वेदास्ततो देवा यत्किंचिदृश्यते जगत् ४८ स्याद्वरं ज
गं मय च तत्सर्वं शक्यं ददाम् तद्वत्पुत्रं त्वत्केन जायते केन वा पुनः ४९ मया न ब्रह्मण
यैव व्याप्य व्यापक एव च जगत्समाभरति ५० सत्यः ज्ञानमयः

३६ कुतो च सागरे स्वाभिर्नृदि स्नात्वं च सुखी भव ३६ न देया च शिवे पुत्री निश्चितं मेव च पुनः यदि
दास्यसि त्वं पुत्रीत्युक्ता मितत्कलेवरं ३७ इत्युक्ते च तपातत्र पार्वती स्वयं प्रागता प्रातस्ते
विपरीता वैवृद्धिः ३८ रुपागता ३८ धर्मावलंबिना त्वं दकथं धर्मं प्रहास्यति अयं च
परमस्मात्तात्सर्वं यो निरुच्यते ३९ शंभुश्च शंकरश्चैव देवानां प्रभुरीश्वरः अधिष्ठानं
तथा कर्त्ता पालकश्च सनातनः ४० यद्ग्रे देवताः सर्वाः आयाता किंकरीकृताः ततः शुभत
रः को नु वदंति हितकारणं ४१ अतिष्ठत्वं प्रयत्नेन जीवितं सफलं कुरु देहि दानं शिवायैव त्वा
कं प्रमं सार्थं कुरु ४२ त्यजदः स्वपरं तापं हित्वा सुखमवाप्नुहि यदि न दास्यसि त्वं च न वरेण्यं तथो
क्तं ४३ सिंहमार्गं कथं लभ्येह गालः पाशरः शुभे मनसा वचसा देविकर्मणा वा हरः
स्वयं ४४ वतो वतो वतश्चैव यदि धृतिस्तथा कुरु उभावचनमाकर्ण्य गृहीत्वा तत्कलेवरं ४५ शु
ष्पिभिः कूर्पैरैव दंतान् धृष्यतीतथा ताड्यामास सा पुत्री विकला इव सा तदा ४६ ये चाम्ये
रस्य यैव नारदाद्याश्च ये पुनः न कुस्ताता परिधापनीत्वा दूरतरं स्थिताः ४७ तां च तथा
विधादृष्ट्वा भर्ता यामास वै तदा किमेनां च करिष्यामि दुष्प्राग् हवतीं भूवं ४८ गरददाभिर्ता

१३

२३ हृत्पत्न्यापंमाग्रहन्त्यतस्त्वयं पुनः नव त्वयं भवद्विस्तुशिवो दीयतामिति २४ इत्युक्ते
तुतदा देवा इन्द्राद्यादि कृपालकाः समागत्य तदा सर्ववचनं चेदमब्रुवन् २५ अयं चैवमः
साक्षाच्छिवः परसुखावहः कृपया च भक्तपुण्याः दर्शनं शंकरस्य च २६ जाते चाद्यकतो हे
तुर्नान्यथा दर्शनं कुतः प्रयोवाच पुनर्मेनाह न्यतापुत्रिका मुभा २७ न देवा च मया स
म्य कृशं कशयस्वरूपिणे इत्युक्ते च तथा तत्र मया यः सप्त एव ते २८ कृचुस्ते वचने मुमुक्षु
वयमुपागताः विरुद्धं चेदेदं कार्यं वयं मन्यामहे कथं २९ अयं वै परमो लाभो दर्शनं शंकर
स्य यत् दानपागतया भत्वा गतश्च मदिरेतव ३० अतः शुभतरं कर्तुं शिवद्वारमुपागतः इ
त्युक्ते च पुनर्मेना ऋषिवाक्यं निराकरोत् ३१ साक्षिर्वाचा तथा म्यद्य न दास्ये शंकरस्य वै
हिमालयं समागत्य विकलासिकं प्रिये ३२ केके समागता देहं कथं चैतान्विकस्य मे शं
करस्तु मया ज्ञातः सर्वेषां प्रतिपालकः ३३ निगूढानुग्रहे कर्तुं सद्यः याजगतामिह मु
चुः खेतया कार्यं कर्तुं महसि सा प्रते ३४ तेनोक्तं च तथा तस्मै मेनावाक्यमुपाददे हि

२४ च स्वीकृता सर्वो देववरान्तरूपः शिवो यतः ३५ अथ कृत्वा च तव मुमुक्षुत्वं यत्न
ऋषिसत्तमान् धिक्कुलधिक्चदास्यं सर्वनुधीकृततया ३६ गहनं धृतुत्वेतं मया एतु
ममैव हि पर्वतानां तथा राजानेन्द्रादृशं कथं न हि ३७ अथ यमकिमर्थं मे दर्शयं तुमु
स्वस्वयं सा ध्यते किं च सर्वं स्तुभिलित्वा घातितं कुलं बंध्याहं न कथं जाता गर्भे न
गलिता कथं अथवानमृता चाहं न पुत्री का कथं तथा ३८ राक्षसैर्वा कथं नैव भ
लिता गहने वने हतार्चनं कथं कैश्चिन्मृता व्याधेयं नु किं ३९ धेदया भिक्षिरस्ते
द्य किं करोमि कलेवरं त्यक्त्वा भिवाकुतो यामिहा हा च जीवितं हतं ४० इत्युक्त्वा पति
ता सा च नयाति भर्तृसन्निधौ एतस्मिन् समये ब्रह्मा जगाम च त्वयं तदा ४१ नारादो विवचस
स्ते उवाच ऋषिसत्तमाः यथांश्च सुदूरं रूपं न ज्ञातं शंकरस्य च तिष्ठद्रेतया तव मेना वचन
मब्रवीत् ब्रह्मा पुनस्तथा गत्य कथया प्रासता प्रति श्रोतव्यं च त्वया मेने मदीय वचनं मु
मे २१ शंकरो लोककर्ता च हलीपालयतास्वयं न त्वज्जातासित रूपं कथं दुःखं समीहं स
२२ इत्युक्त्वा तथा सा च ब्रह्मा एवाक्यमब्रवीत् किमर्थं तु भवतश्च यत्की कर्तुं समुद्यताः

रत्नारम्यथाकरोत् नारदस्यायुपुत्र्यश्च न निंदं चरितं तथा । प्रथमं नारदस्यैव कथया
 मास दुर्वचः मेनको वाच प्रथमं तु तया युक्तं शिवश्चोचिष्यति पश्चादिमं वतः कृतं
 पूजायै विनिवेशिता २ तपो दृष्ट फलं सद्यस्तथापि वंचिता त्वया पुनस्तपंतपः सम्य
 कं दुष्करमुनिभिश्च यत् ३ पुनर्लब्धं फलं तत्प्रशयतां दुःखदायकं किं करोमि क
 गंधाभिहतं तु जीवितं मे म ४ कस्यापि किं गतं नैव मयापि च हतं गृहं हस्तदीपं त
 था गृह्यपतितं कूपके स्वयं ५ किंबः धिना मिदानी तु सर्वं यथा कृतं मम कुगता
 न्नखयो देव्या इमं शुनं जोटया म्यहं ६ तस्यार्धं चैव यापनी साधुता स्वयमागता
 के सां चैवापरा धेने सर्वं पुण्याः कृतं स्वयं हे मंदंतं तथा नीतं कांतं च दुष्टया स्वयं
 हित्वा तु चंदनं त्वद्यत्ना पितो कर्दमस्तथा ७ हंसमुद्राय काको वेगहीतो हस्तपंजरे
 हित्वा ब्रह्मजलं दूरे पीतं काको दकं तथा ८ सूर्य्यं त्यक्त्वा तु यद्योतं गृहीत्वा सुरव मे
 हते तं दुलाश्च तथा हित्वा कृतं तु तु यमं चरणं ९ घृतं त्यज्य तथा तैलं कादं उभाजितं स
 यं मिह लेवंतया च का स गालः स चित्तं तथा १०

३४
 य
 श्री प्रमा

रूपं प्रापरे तथा ८ करालाः श्यामला के चिरं वंशश्च लोमशाः परे दंडपाशधराः के
 चिके चिमुद्गरधारकाः ९ विरुद्धवाहनाः केचिदुरालापकरास्तदा दुमहं वाद
 यतो वै गलनादं तथा परे १० तालका वादनं केचिच्छृंगीनादं तथा परे ११ मस्या
 तस्तथा जाता यान् दृष्टात्रासं संयुताः १२ भवंति तत्क्षणं देवतया दृष्टा तथा तदा
 तान् दृष्टा हृदये तस्याः शीर्णे द्वासीत्समाकुलं १३ तन्मध्ये शंकरं देवं निर्गुणं गु
 णवत्तरं वसुभस्य पंचवक्त्रं त्रिनेत्रं भूतिभूषितं १४ कपर्दिनं चंद्रमौलिं दशहस्त
 कपालिनं व्याघ्रचर्मोत्तरीयं च पिनाकियाणि नं शिवं १५ सूर्य्यरेण तथा युक्तं शंखा
 दिभूषणैर्युतं गजचर्मवेषे यस्य तीव्रमक्षिप्तं सन्वितं १६ निद्रितं कं पयुक्तं च शिवोयं
 मुनिरब्रवीत् तदीयं च वचः श्रुत्वा वाताहतलता यथा १७ सापयात तदा भो मे मेना
 दुःखभरा सती किमिदं च कृतं दुष्टे धिक्त्वा मे च दुरागृहे १८ इत्युक्त्वा मूर्ध्नि तातत्र
 विषमं स्वभक्तदाणत् प्रयत्ने विविधैः सावै संज्ञालेभे यमेनिका १९ इति श्रीशि
 वपुराणे विवाहवर्णनं नाम षोडशोऽध्यायः १६ सत उवाच संज्ञालेभ्यः पुनः साधति ३५

प्र
प्रो

६५ मेघश्यामश्रुर्वीहः पीतो वरधरम्भः श्रीवत्सवताः लक्ष्मीशः शंखादिर्लक्ष
लैः युतः २० मुकटादिभूषितैर्युक्तः सिद्ध एक समन्वितः कोटिकंदर्पलावाप्यप्र
सन्नमुखपंकजः २१ राजीवलोचनः शतनिजभक्तसमन्वितः पक्षीद्रवाहनः श्री
भानुप्रमेय पराक्रमः २२ तद्वृष्टाचकितात्मा सीडन्याहं यत्पयंगतः सोयं शिवेभ
वेत्तात्तात्वेति तानारदो भवेत् २३ अतोधिको भवेत् सो वै वर्णितुं नैव शक्यते ताव
च अय यो याता भूयाद्याश्च मुनीश्वराः २४ गंगादिसर्वतीर्थेषु शिष्यशारवा
समन्विताः सायं ते कल्पवृक्षाश्च गच्छतः कामपूरकाः २५ सुरभ्यादिपदैर्युक्तास्ते
जलांश शयः परे गच्छन्तस्ते परं ब्रह्म ह्यनूचीना सुखावहाः २६ तन्मध्ये चैव वागी
शं वृष्टा सोयं भविष्यति तावद्बुद्धः समायातः नारदस्तमुवाच ह २७ अयं वै शंकरः जरे
साक्षात्पश्यतां सुदूरित्वया हर्षिता सा तत्तत्र ददर्श शंकरं मुदा २८ अंगुल्या व मे
समायाताः स नारदस्तमुवाच न ज्ञातव्यं तत्तत्र ददर्श शंकरं मुदा २८ अंगुल्या व मे
निवृत्ता कथं २९ तावदयं समायाता भूतयेत यिषा वताः वरुणं च तत्तत्र ददर्श शंकरं मुदा २९

वान्यथा श्रुत्वा रजतं ज्ञानं ध्यायन् पश्यति कश्चन ४ विवेके च समुत्पद्ये शक्तिरेव न सं
शयः तथैवाज्ञानजालु हिः शिवादन्यजया भवेत् ५ एवं च ज्ञानदृष्टीना शिवः शिव
शिवस्तथा अज्ञानि दर्शनं देवि श्रूयतां चैव दाम्यहं ६ यथा च नटकः कश्चिद्विधांतरस
मीहता गृह्णाति विविधं वेद्यं वस्तुत्वेन दृष्ट्वा च ७ अज्ञानाणामनो ह्यप्रतार्य धनमा
हरेत् ज्ञाता विहसि सितं तत्र नटे नैव हतं धनं तथैव ज्ञानवादे विशि
वादन्यं न पश्यति अज्ञाने विविधं रूपं पश्यतीति सुनिश्चितं देही वस्त्रान्यनेकानि दधाति विविधे हि या
८ वस्त्राणि विविधानि हधारकरस्त्रेक एव सः तथैव रूपं संयोगाद्विधिं च यथा भवेत्
९ वस्तुतो बंधनं नास्ति हकाररहिते शिवे यावदहं प्रजायेत तावदेवं बंधनं दृष्टं ११ नि
वृत्ते चाप्यहंकारे कर्ता शिव उदाहृतः यथा च स्फुटिकं चैव संयोगाद्विधिं भवत् १२ त
था प्रकृतिसंयोगाद्धिवस्यानेकता मता तथा विवेकता तस्याः गृह्णते तो च नो शिवे १३
प्रकृतेः परं ब्रह्म यत्तद्धि वस्तुदाहृतं स एव गुणरूपेण व्यवतीर्ण हरः स्वयं १४ तस्या
तत्त्वं न जानीमान जानीमो वयं प्रभो तस्मात्तं हि भवत्यसिद्धः स्वमुच शिवस्य च १५ तस्या
मेने गृह्णाता उचिते शिवे ३

३८

मुकटेन विराजंते विचित्रवसनं सुमं वाहनमपि यशोभावरितुं नैव शक्यते सुप्रसन्नं सुहासं च सदैव
स्तुकोमलं किंचिन्नरो विष्णुप्रबोधितं एतस्मिन् तरे रुद्रः नारदेन प्रबोधितः १६ तावत्सनाग
ताया वदुद्रेण रूपमुत्तमं धतंतु भक्तवात्सल्यात्कृयालुत्वं प्रदर्शनं १७ सुंदरं सुभगं ह
ष्टा मोहं प्राप्ताय यापुन शिवं पश्य पुनस्तत्र नारदे वाक्यमब्रवीत् १८ साददर्श शिवं
तत्र मूयता कीदृशं प्रभुं सूर्यकोटिसमं रूपं सुनेत्रैः भूषणैर्युतं १९ गंगा च यमुना च
वधं ग्रंथारयतः सुभे सिद्धयो यौ प्रनृत्य च कुर्वन्ति च तद्गतः २० ब्रह्मा चैव तथा विष्णु
इन्द्राद्या देवतास्तथा स्वीयं स्वीयं यथावेवं संभूष्य पुरतः स्वरत्नं २१ जय जयेति भाषं
तो नाना अस्त्रिगणस्तथा परं ब्रह्म एतस्ते पताकाभिरलंकृताः २२ विश्वावसु
सुखास्तत्र मृगं सौम्यं स युताः गायंती प्य गतस्तस्य वशो युक्ताः परस्परं २३ ग
णस्तत्र च वायानि मृदंगादि क्रमेण तु प्रकुर्वन्त परंतत्र नत्वा नि पुरते ययुः २४ स
नः २५ जाता तैर्विरितुं को वा शक्नोति क्रयि सत्तमाः तदृष्ट्वा च तथा मे नाक्षरं विज ३८
गता इव २६ पश्चाच्च वारितं देवैर्दृष्टं तत्रैव हि धन्या पुत्री मदीया च यया सो यय

वाक्यतः २७ वरुणं च तदा तस्य कृत्वा लज्जापराभवत् शिवोऽपि च तदा हरिगता देवगणैः
सह २८ मनां पूजया मासवृत्तं विष्णुसमन्वितं तावत्स्त्रियः समाजगमुः हित्वा कार्यान्
नेकशः २९ मन्त्रं कुर्वन्ती काचिद्वर्णं न संयुता ययौ काचिं चालकं हित्वा ह्यतः प्रदुष्टमा
ययौ इत न वधूस्तौ काचित्तयैव संयुता ययौ वसुच विपरीतं च धृत्वा काचिदुपाययौ का
चिद्वत्सलाकां च धृत्वा जनसमन्विता प्रादर्शं च यथा यस्मिन्त्यक्ता ने जमुपाययौ
३२ काचित्तु
नैनं समायुक्ता दर्शनाय प्रभोरिति ३३ दोहनाय स्थिता काचित्तद्विह्वलपराययौ
काचित्तु कामिनी पादं दंयती यदा तदा ३४ श्रुत्वा ह्यभ्यर्तमाना दर्शनाय मुपाग
ता इत्यादिविविधं कार्यं हित्वा न्याः समुपाययुः ३५ दृष्ट्वा तु शंकरं रूपं मोहं प्रा
प्ताश्च पुत्रिकाः यथा च चेतना सिद्धं स्तथा ताश्च स्थितास्तदा ३६ दाणमात्रं तथा
स्थित्वा वचनं चेदमब्रुवन् सम्यक्कृतं तु पार्वत्या नान्यया तद्भवेदिह ३७ प्रहो पश्य
त किं रूपं वरुणी नीयं कथं भवेत् यथार्थं नाम सख्यस्तु दृश्यते नान्यथा क्वचित् ३८

ज

४.

१५

वधावन्ति ते तपस्विनः ब्रह्मचारिस्तृप्तेः स्थितास्ते वेदपारगाः ६४ अथ शिष्टं च कृत्य कारया
मा सर्वे तदा पुनः स्थाप्यासने देवचक्रः स्वस्त्ययनं मुनि ६५ वेदं स्थाप्या शिषो दत्त्वा वक्ष्यच
पुनः पुनः तैदेवाभ्युपगच्छा देवी जगतामातरं शिवा ६६ नमस्कृत्य पुनस्तत्र स्थितास्तेशक
रपुनः नमस्कृत्या बुवंस्तत्र शिवं तं जगतः पिता ६७ इयं च जगतामाता तारभ्य दिनमद्यतः
जयेति च पुनर्देवाः गंधर्वा पसरस्तथा ६८ नृत्यं गानं तथा वाद्यं चक्रुस्तपस्या मुदा जि
रिराजैः पितृवै संपाद्य विधिमुत्तमं ६९ मेने कृतार्थमात्मानं सफलं च गृहाभ्युत्तमं तौ दंपती
तदा तत्र संपूज्य कृतदेवता ७० विधाय मंडपं तत्र त्र्युद्ध्व्यकौ तौ कौषधी मय्यी मृणम्यस
वी स्नानं च कारानुग्रहं शिवः हिमवानपितृवै यथा योग्यं मपूजयत् सर्वा देवगणं
स्तत्र शिवार्थं ये समागताः ७१ यथा च मे निरे देवा वसंतः पर्वताग्रतः तथा पूजा च मे वा
चकृता ते नमो हात्मना ७२ यथा ते मनसि ग्लानि गतानो देव सत्तम समागतेषु ते दे
वै नमोऽस्मिन् ७३ स्वमागतः ७४ अहं धन्यः शिवे मे वगिरिणा चानुमानितः तथानको पित
रिव मानिषेऽप्यस्य ७५ तैदेवाभ्युपगच्छा सर्वे वदंतस्ततो धनः गिरिगच्छन्त्या ७६

वर्धमान

वार्धया मासतां तथा ७६ संमान्य सफलं जातं जावितं धनमेव च मेना चापि पुनस्तत्र स्तुतिं च
क्रेमुमानना ७७ निंदानि कर्तव्या मास सर्वेषां प्राजलिस्तदा धन्या हं कृतकृत्या हं यस्या मपु
त्रिका मुभा ७८ जाता मम कुलं धन्या पावितं त्वनया ध्रुवं यदि न पुत्रिका चेयं कथं वा शि
वप्रागतः कुतस्ते मायया दिव्याः विष्णुश्चैव सनातनः इयं वै पुत्रिका धन्या सर्वपापापनु
नये मदीयं दुष्टं रुतं च दत्तं जगदीश्वरः एवं संप्रार्थितान् सर्वान् नमः रुतं दत्तापयत् गि
रिराजा पितृवै सर्वान् नमस्कृत्य तथा वदत् तैदेवाः पूजितास्ते न प्रसन्ना म्रोदन् ब्रुवन् धन्योऽसि
कृतकृत्योऽसि जावितं सफलं कृतं येनैव कन्यकादानं शिवा ये वं प्रसर्पितं ८१ इत्युक्त्वा च पुन
नं शिवारुतं मुमानने त्वदीयं प्रतिरत्कारः सुखरूपानुमानितः ८२ यदुदरात् सुमुप
धामो मुखं प्रसृजते गिरिराजं तथैवात्र संप्रार्थ्य देवतागणः ८३ सौभाग्यवर्धते ते देवग
वैदितास्ते यद्यमुदा हिमवत्पुत्रिका सर्वे वाद्यजानपरायणः ८४ अथ गच्छंतं तत्र गि
रिराजा दयश्च ते मेनाद्यास्तप्यन् गच्छंति स्म शिवा प्रति ८५ गंधमादनपत्यं तं गत्वा

२१

नुत्ता भवाप्यत सोऽसुकाशपराजगमुः स्वस्थाने ते गिरीश्वराः ८८ तदिने हि समाभ्युत्कला
 र्थाः पर्वताश्च सुखं यदा एतुं नैव यथा तथ्येन शक्यते ८९ प्रच्युताद्याश्च ये देवाः क्रमया
 निर्मलाशयाः समागताश्चेतत गवाद्यन्त्य यशयणाः ९० समागत्य तु कैलासं सस्याप्यमं
 दं देशिवं पस्यायुक्तं च संप्राप्य दत्ता नुत्ताय यश्चेत प्रशंसतो विवाहं च कृपां चैव शिवस्य च
 स्वपदं च तदा सर्वे य एतेन समागताः ९१ दृष्ट्वा च शिवयो र्योगं देवानां प्रीतिरुत्तमा वर्णितुं नै
 व शक्यत वद्रीणां च शतेन च ९२ एतच्चैव समाख्याते पश्येहं मुनीश्वराः विवाहस्य वि
 धिः सम्यक् देवस्य परमात्मनः ९३ य एवं शृणुयात्तित्यं श्लोकं श्लोकाई मेव च तस्यैव विपु
 लालक्ष्मी जायते नात्र संशयः ९४ अज्ञानं नाशयामास वदते सुखसंपदः आरोह्यं जा
 यते तस्य कल्याणलाभो भवेदित ९५ इति श्रीशिवपुराणे पार्वती विवाह वर्णने नाम प्रष्टदशो
 ध्यायः १८ अथ यश्चुः स्तुतस्तुतमहाभाग किं जातं तु ततः परं तारकस्य वधश्चैव कथ्य
 तौ तु त्वया वुध १ स्तुत उवाच श्रूयतां कथं याम्यद्य कथां पापप्रणाशिनीं यश्चुत्वा सर्वपापे
 भ्यामुक्तं ते मानवाः ध्रुवं २ कैलासमागत्या शिवा समेत्य शोभां प्रपेदे नितरां शिवोऽपि विचा

रया मास च देवकृत्य पीडा जनस्यापि स देवदेवः ३ विचार्य च कृतं तेन श्रूयतां अथिसत्तमाः
 शिवोऽपि भगवांसादा कैलासमगमत्तदा ४ अतः पदं शिवोऽस्माकं कृपां चैव करिष्यति
 विलंबः क्रियते तेन कथं चार्गिं समेरयत् ५ अनिर्धत्ता कपोतस्य रूपं तत्र जगाम ह ग
 त्वा शिवसमीपं च यदा गिनिरीक्षयेत् ६ तावदग्निं शिवो दृष्ट्वा भोगादुपरतः स्वयं कुरु
 कपटरूपोऽसि गृह्यतां शुक्रमेव च ७ इत्युक्ता प्यग्नयेत गवीर्यं दत्तं महात्मना कपोतो वी
 र्यमादाय चं च पुटगतं यदा ८ बहिर्गते महावीर्यं धर्तुं मत्तम एव सः तदीर्यं चैव गं
 गायां प्राक्षिपदुःखपीडितः ९ गंगायां पिचत दीर्यं दुःसहं परमात्मनः निदिपंचश
 रस्तं वेत्त गवालो वजायत १० सुंदरः सुभगः श्रीमादक्षीनालसुरवदायकः एतस्मि
 न्नतरेतजराजकल्याः समागताः ११ सट् संख्यातुस्माना र्थताभिर्दृष्ट्वा बालकः मदीयो
 ये मदीयश्च वदत्यश्च परस्परम् संपाद्येष्ट एमुरा नीह पीतं स्तन्यं स्वयंतदा स एमात
 रस्तदानां प्रसिद्धं ते महात्मनः १३ पार्वती नंदनं नाम प्रथमं चाभवत्तदा अग्निभूष
 ततः पश्चात्ततः स्कंदो भवत्युनः १४ गंगा पुत्रस्तदानां मशरजमाततः परं स एमात रस्तत

दैतान्द्रयमुन्मवा ३

४२

श्रैवनामानिववहृधाभवत् १५ ताः कन्यास्तुततो गृह्यपुगेकत्वासुहृदिताः सर्वचनार
दोर्जत्वा शिवानुत्तामवाप्य च १६ ते देवाः श्रुततो नीत्वा सेनां देवप्रणीतदा स्कंदं च तत्पतिं
कत्वा ययुर्देवोस्ततश्च १७ शोणितारं पुरंगत्वा युद्धं चक्रुः सुदारुणं दशाहं तु तदा
जातं संमर्द्धिकं मुक्तं १८ ततो दैत्या धिपश्चैव हतस्तेन महात्मना कियं तस्मिन् हता
स्तत्र किं यतो वै पलायिताः १९ पातालं च गताः केचित्सर्वे ते च क्षयंगताः शोणितारं च
पुरंतश्च शुद्धासंचाभवत्तदा २० सर्वानिःकटकं त्यासीदते तस्मिन् दुर्गात्मनि ते देवाः सु
खमापन्नाः सुखं राज्यमकुर्वतः २१ आनंदं परमं गत्वा नीत्वा स्कंदं शिवाग्रतः श्रोतव्य
प्रणिपातं च स्तुतिकत्वा पुरःस्थिताः २२ प्रब्रुवन्पुनरेवाग्रप्रफुल्लमुरवपंकजाः देवा
ऊचुः देवदेव महादेव भक्तानामभयप्रद आवाहनं न जानामो गतिं नैव च नैव च २३
विष्णुश्चरपरो देवो यसि सोऽस्मिन् मोस्तुते वंदे त्वो महादेवं देवदेवं महेश्वरं २४ नमो
भवाय भवाय भवनायोद्भाय च अनंतवल्लभाय यभूतानां यतये नमः २५ संहर्षे च
यसं गायः प्रयः यायः ययाय च जंगमसिलिधायय आधाय ययय २६ ययययययय

198

नगाय त्रिमूलवरधारिणे स्कंदय्य स्थिता राधे नमोस्तु परमात्मने २७ शंकराय वरको
कायगणनापते ये नमः दंडहस्ताय कालाय पाशहस्ताय ये नमः २८ वेदमेजप्रधाना
यशत निहाय ते नमः भूतभव्यभविष्यं च रथावरजंगमं च यत् २९ तव देहात्तु मुत्प
नंदं सर्वमिदं जगत् पासिहं सिच भद्रं ते प्रसीद भगवन्ततः करुणय ऊचुः नमो दि
ग्वाससेतुभ्यां विक्रमाय त्रिजालिने विकटाय कालाय कमलवदनाय च ३० अरुणा
य सरुपाय विष्णुपाय ते नमः सर्वप्रणतदेहाय स्वयं प्रणताय च ३१ नित्यं ना
तसि रंदाय श्रीकंठाय नमो नमः नीलकंठाय देवाय चिता भस्मागधारिणे ३२ त्वं
सर्वदेवानां रुद्राणं नीललोहितः आत्मा च सर्वभूतानां साक्षी पुरुष उच्यते ३३ प
र्वतानां महाभेरुः नक्षत्राणां च चंद्रमाः ऋषीणां च विशिष्टं देवानां वासवस्तथा
३४ ऊंकारः सर्ववेदानां ज्येष्ठसामवसां प्रसु आराण्यानां पशूनां च सिंहस्तं परमे
श्वरः ३५ प्रशक्ता दुःखदग्धानां जाता भवसुरेश्वरः त्वंच लोकहितार्थी यभूतानि प
दिचिंतसि ३७ महेश्वर महाभाग शुभाशुभनिरीक्षकः आज्ञापय वयं नाथ कर्तारो

199

१३

प्रणिपत्य महादेवं प्रमथुः स्वस्वमात्मनो ॥ इदमेव साक्षात्कृतं नारको निहतो यथा ॥ प्रयत्नं त्रैपु
रकम्पानं विवर्तमानं रूपं च कं ४
वचनं तव ३८ रूपकोटि सहस्रेषु रूपकोटि शतैः सुते ॥ अतः गंतुं न शक्ताः स देवदेवनो
सुते ३९ इति सुत्वा तदा देवाः स्कंदं दत्त्वा स्थिताः पुरः प्रसन्नो भगवान् रुद्रः उवाच देव
सत्तमान् ४० यदा यदा भवद्दुःखं तदा मातुमुनीश्वराः देवाश्च सर्वे एवैते भजंतु च प्रसाज
या ४१ इत्यादि साक्षात् साक्षात् सर्वे सत्त्वाः परमात्मना कथयामि श्रुतं सम्यक् कथा सा हि श्रार्य स
चकात् ४२ निहते तारके देवतारा पुत्रे सवांधवे स्कंदेन वा प्रयत्नेन तस्य पुत्रा प्रहावलाः
४३ विद्युन्माली तारकाक्षः कमलाक्षस्त्रयीर्ध्वान् तपस्ते पुमहात्मानो महाबलप
राक्रमाः ४४ तप उग्रैः स प्रास्थानिय मे परमेस्थिताः तपसा कथयामासुर्देहान् चान्द्रा
नवोत्तमाः ४५ वर्ष्माणं शतकं चैव पदमेकं निधाय च भूमौ स्थित्वा परंतत्र ते पुस्तैव
लवत्तराः ४६ ते सहस्रं तु वर्ष्माणं वातभक्ताः सुदारुणाः तपस्ते पुः दुरात्मानः परंता
पमुपागताः ४७ प्रसन्नोऽस्मि वरं व्रतः दानवाः बलदर्शिताः दानवा ऊचुः यदि प्रस
न्नो देव शयदि देवो वरस्तथा प्रवधात् च सर्वेषां सर्वं ते सु सर्वदा ४८ ते सर्वे वर
यामासुः सर्वलोकपितामहं तान् ब्रवीत तदा देवो लोकानां प्रभुरव्ययः ५० नास्ति सर्वा
प्रवर्तव्ये निवर्तव्ये मतो मुराः अन्ये वरं व्रतं तथैव ददाति ५१ ततः सत्तमानो

म

देव्याः संप्रधाया परस्परं ब्रह्माणं भवन्त्येताः प्रणिपत्य जगद्गुरुं परं वरं पुराणिताम्
वसमास्यायमहीनिमां चरित्यामो विलोके शत्वत्पुसा दान्त्रगद्गुरो ५३ तया वरं सहस्रं
ते स मेव्यामः परस्परं एकीभावं गमिष्यति पुराण्यतानि चानघ ५४ यदा समा निचै
तानियो हन्याद्गुगवात्तदा एकेनैव सुण्ण देवः स नो मृत्युर्भविष्यति ५५ एवमस्ति
तितान् देवः प्रयत्नं प्राविशदिवं श्रीज्ञां दत्त्वा मयस्यापि कुरुत्वनगरजयं ५६ कांचनं
रजतं चैव प्रायसं च तथा कुरु इत्युक्ता च ततो ब्रह्मा जगाम स्वयमेव च ५७ ततो मयश्च
तपसा चक्रे धीरः पुरां कांचनं तारकाक्षस्य कमलाक्षस्य राजतं ५८ विद्युन्मले श्रायसे
च त्रिविधं दुर्गं मुक्तं मयश्च तत्र बलवान् देव्य दानवप्रजितः ५९ दत्वा तेभ्यस्तु यत्तत्र
हितं कामयथायथाः पुरत्रयं प्रविश्येवैव भुक्ते वलाधिकाः कल्पदुर्मैश्च संकीर्णं ग
जवाजिसमाकुलं जाना प्रसादं संकीर्णं मणिं जालसमावृतं ६० सूर्यमंडलं स युक्तं विमा
नेर्विम्बतो मुखैः पद्मरागमयैश्चैव शोभितं चंद्रसन्निभैः ६१ प्रसादं देर्गं पुरे दिव्यैर्कलासशि
खरोपमैः दिव्यस्त्रीभिश्च संकीर्णं गंधर्वैः सिद्धिचारणैः ६२ रुद्रालयं प्रति गृहं त्यजित्वा
त्रैविजोत्तमैः वाणीकूपतजगैश्च दार्ढिकाभिः सुशोभितं ६३ मत्तमातगदयेऽनु रंजं

रामय

१४

द्वितीय

प्रशोभनैः रथैश्च विविधाकारैः शिविकाभिरलंकृतं ६५ सप्रपादिभिश्चैव त्रीण्यस्याने पृथक्
कृत्वा कृत्वा वेदाध्ययनशिक्षाभिर्विविधाभिः पृथग्पृथक् ६६ अष्टमं मनसा वाचा पुन्यव
द्विः प्रविहते पतिवृताभिः सर्वत्र पावितं मुनिपुंगवाः ६७ देवैः श्रैष्ठ्याभासैः सदा
समुत्तैर्हि जैः श्रौतस्मार्तार्थधर्मज्ञैः स्वधर्मनिरतैः सदा ६८ व्यूढारस्कोरयस्कधैः साम
युद्धधर्मैः सदा प्रशतैः कुपितैश्चैव कुञ्जैर्वामजकेस्तथा ६९ नीलोत्पलपल्लवैर्नीलकु
चित्तमूर्धजैः मयेन रत्नैः सर्वैः शिहितैर्युद्धलालसैः ७० अथ समररतैः समन्तादजशि
वपुजनया सुलअवीर्यैः रविमरुन्महेंद्रसन्निकाशैः सुरमयनैः सुदृष्टैः सुसेवितं यत्
७१ शास्त्रवेदपुराणनिययेधर्माः सनातनाः ते स्तेरविरहितैश्च सेवितं तु सदा शुभैः
७२ पृथिव्याश्चैव ये धर्मास्ते धर्मास्तत्र तत्र ह ते यांच प्रभयाद्गुहा देवाः सेंद्रादयस्ततः
७३ दुःस्वितास्ततदा सर्वे बुद्ध्यां शरणं ययुः ते तु ब्रह्माणमागत्य स्वस्वदुःस्वयवेदयन्
इति श्रीशिवपुराणे त्रिपुरजयनाम एकोनविंशोऽध्यायः १५ सप्ततृतीया च त्रिपुरस्य चतु
तनजरे त्रिपुरे पुनः शिवश्चापार्थयध्वं चैव नवः कार्यं करिष्यति २ नन्दनामोऽध्यायः १६

देवाः

आस्ते ववमधुजः तगगता चतुःस्वनिवेद्यसंस्थतां पुरः ३ शिवोऽपि तद्वचः श्रुत्वा वचनं च
दमवृवीत् प्रयं वै त्रिपुराध्वजः पुण्यवान् वर्तते धुजा ४ यत्र पुण्यं च वर्तते न हंतं व्यबुधैः
पुनः तावत्सर्वे न हंतं यायावत्पुण्यं विवर्द्धते ५ तथापि विष्णवे देवाः निवेद्यं कारणं स्वि
दं तदीयं तद्वचः श्रुत्वा देवाः विष्णुमवेदयन् ६ तात्वावत्तं च ते यां वै विष्णुर्वचनमव
वीत् इदं सत्यं वचं श्रौत्वा यत्र धर्माः सनातनः ७ तत्र दुःस्वन जायेत सूर्य्ये हृष्टे यथा
तमः इत्येतद्वचनं श्रुत्वा देवाः दुःस्वमुपागताः ८ पुनरुचस्तथा विष्णुपरिस्मान् पुरं
बुजाः कथंचैव प्रकर्तयं कथं स्या स्या महेवयं ९ कथं धर्माः भविष्यंति त्रिपुरे जीविते सति
नो चेदेकालकी देवसंहति क्रियतां क्रवं १० अथ वा त्रिपुरस्य हवधश्चैव विधीयतां
इत्युक्ता ते तदा दुःस्वः कृत्वा पुनः पुनः ११ स्थितानेव गतिं तेषु च कुञ्जैर्देवराडि
ह तान् वै तथा विधानं दृष्ट्वा विष्णुर्विनयसेयुतः १२ सोऽपि नारायणः श्रीमान् चिंत
यामास चेतसा किं कार्यं देवकार्यं शुभगवानिति सुव्रतः १३ ततो यत्ताः स्मृतास्तन
देवकार्यार्थं मदीयाः यज्ञास्तपुरुषं दिव्यं प्रणम्य तुष्टुस्तदा १४ भगवानपि तान्

१५ सनातनस्तदा सैशान् देवानां लोकां च युतः ॥
 नो यस्तदा देवाः यत्तद्धं परमेश्वरं पुरत्रयविनाशाय जगद्भयविभक्तये ॥
 १६ सिंहनादं महत्कृत्वा यत्तेशं संस्तुवन्सुराः ततः
 संचित्य भगवान्स्वयमेव जनार्दनः पुनः प्राहे तिसर्वांस्तं सिद्धशान्त्रिदशेश्वरः
 १७ तदा पापैर्बलंतव्याः पापा ये च न संशयः ॥ १८ तंतव्या सर्वयज्ञेन कथं बधः सुरोत्तमाः ॥
 १९ प्रमत्ताः दुर्मेदाः पापा रपि देवैर्महाबलैः ॥ २० तस्माच्च बध्नात्तद्रस्य प्रभावात्परमेश्विनः ॥
 २१ कौत्वा ब्रह्माथवा देव्याः देवाः वारिं सुदनाः मुनयश्च महात्मनः प्रसादेन विना प्रभोः
 २२ स एव सर्वदः सर्वः सर्वेषां प्रपि शंकरः ॥ २३ लीलया देवदेवश्च सर्वकार्यं करिष्यति
 २४ तस्याशमेकं संपूज्य देवीदेवत्वमागतः ॥ २५ तस्मात्तेनैव तंतव्या लिंगार्चनविधिर्वलात्
 २६ तद्रूपिष्ठा यथा न्यायं ज्ञेयं तस्य मान् एव मुक्ता हरश्चेष्टायज्ञेनोपसदप्र
 २७ ने नृभ्यं पार्थिवं कृत्वा लक्ष्मिं विधायकं गंधपुष्पाक्षतैश्चैव विष्णुदेवास्त
 २८ व्याप्य ॥ २९ उच्यते ॥ ३० ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ ३४ ॥ ३५ ॥ ३६ ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ ४० ॥

वोपशितो बुधान् जाना प्रहरणे पोता नाना वेषधरोस्तथा २७ कालाग्निरुद्रसंका
शाकारलस्यैषमास्तथा प्राह देवो हरे मा तात्पर्या पत्यस्थितयुरः ~~ननु निरन्तरं~~
~~चतुर्भुजा यनाला सप्त उन्नये पुनर्यथा गतो भूता गंतुमर्हथ भूतये २८ ततः प्रणम्य दे~~
वेशे परमात्मानमीश्वरं तान दृष्ट्वा चिंतयामास भगवान् पुरुषोत्तमः किंकृत्य मिति सं
तप्त्रः सतप्ता सेंद्रकान् गणान् कथंचतेषां देत्यानां बलं हत्वा प्रयत्नतः देवकार्यं क
श्चिदपि प्रसादात् परमेष्ठिनः नाशो भिचारतो नास्ति धर्मिष्ठा नाना संशयः देत्या
चतुर्मुहः त्या पुरुषं भूतार्चयंतिये सुख्यते पातकेः सर्वैः पप्रपत्र मिवा भसा पूज
या भोग संपन्निरवश्यं जायते भुवि तस्मात्तै भोगी नो देत्या तिष्ठति त्रिपुरं दणात् विचार्य लिंगार्च
त्येततस्तेषां भगवान् पुरुषोत्तमः कर्तव्यवसितः पश्चाद् दर्शनं विधुस्तुदारुणं यावच्च वेद
धर्मास्तु यावच्च शक्राची ज्ञं यावच्च मुचिकृत्यादिस्तावन्नाशो भवेन्न हि तस्मादेवं प्र
कर्तव्यं वेदधर्मास्ततो ब्रजेत् इति निश्चित्य ते विष्णुः विघ्नाय सकरोत्तदा दत्वा देवान् स्वयंत
त्राज्ञां मत्वा गता हते ततश्चेवाकरो विष्णुर्देवार्थहितमुत्तमं तदेव श्रूयतां सम्यक् सर्वत्रा

४६

एप्रणाशनं ४. इति श्रीशिवपुराणे त्रिपुरवर्णने नाम विंशोऽध्यायः २. सत उवाच
श्रुत्वा तत्र महातेजः पुरुषं स्वात्मसंभवं प्राप्य प्रापामयं तेषां धर्मविधौ धर्मयुतः १ ना
मुंडमलिनवस्त्रं च गुंफि पात्रसमन्वितं दधानं पुंजिकां हस्ते चालयेत् पीपेदपेद २ वस्त्र
युक्तं तथा हस्तं क्षिप्य प्राणं मुखे सदा धर्मेति यादवतं तेन नमस्कृत्य स्थितं हरेः ३ उ
वाच वचनं तत्र हरये प्रांजलिस्तदा अरिहन्तुं यत्नं पूज्य किं करोमि तदादिश ४ इ
त्येवं भगवांश्चुत्वा वचनं चेदमब्रवीत् यदर्थं निर्मितोऽसि त्वं निबोध करोमि ते ५ ममा धर्म
गात्वं समुत्पन्नो मत्कार्यं कर्तुं महं सि मदीयं स्तु सदा पूज्या भविष्यति न संशयः ६
प्राप्य प्रापामयं शास्त्रं प्रथमां दश सहस्रकं श्रौतस्मात्तं विरुद्धं च लक्षणं प्रमविबर्जि
तं ७ इहे वस्त्वर्गानरकं प्रत्ययानान्यथा पुनः प्रथमं शमयं शास्त्रं कर्मावा दपरं शुभं
एतच्छास्त्रं त्वया ग्राह्यं विस्तारं तद्रुमिष्यति ८ तद्वत्तं प्रथमं सामर्थ्यं निर्माले च भविष्य
ति तच्छुत्वा वचनं तस्य हरेः परमात्मनः ९ इत्युक्त्वा च तदा प्राप्य विस्तारं तद्रुमिष्य
ति नमस्कृत्य स्थितं स्तुत्रकर्मव्यमदिशाधुना इत्युक्त्वा तदा प्रापामयं शास्त्रं मया प्रयंतदा
१० तच्छास्त्रं मुपदिश्यं वे पुरुषाया युतः स्वयं तमुवाच पुनस्तत्र मोहनीया इत्युक्त्वा

११ एते देव्याः त्वया सर्वपाठनीया मदाशया धर्मास्तत्र प्रकाशितं तस्मात्तान संशयः
१२ प्रजया विद्यया सर्वं स्फोटनीयं न संशयः पुरत्रयं विनाशार्थं प्राहते पुरुषं हरिः
१३ गंतुमर्हसि माशार्थं भो भो त्वं जिपुरवा सिनो ततो धर्मं प्रकाशये वनाशयित्वा पुरत्रयं
१४ ततश्चैव पुनर्गत्वा मरुस्थलं पात्वया पुनः मदाशया भवद्भूमौ विस्तारं यास्यति
ध्रुवे १५ मदनुज्ञा परानित्यं गतिं प्राप्नुयथ मामका एव प्राप्ता तदा दत्ता विष्णुना प्रभुविष्णु
ना १६ ततः स मुंडी परिपालयन् हरेराज्ञां तदा निर्मितं वांशुशिव्यान् यथा स्वरूपं चतुर
श्रुतोस्तदा प्रापामयं शास्त्रं पाठयस्व ये १७ यथा स्वयं तथा ते च चत्वारो मुंडिनः शुभाः
नमस्कृत्य स्थितास्तजहरये परमात्मने १८ हरिश्चापि पुनस्तत्र चतुरस्तास्तदा स्व
यं उवाच परमः प्रीतः ध्याय्य इति संस्तुवन् १९ यथा गुरुस्तथा संप्रभविष्यथ मदा
तथा चत्वारो मुंडिनस्ते च धर्मा पात्रं दधानाः हस्ते पात्रं दधानाः प्रतुं डे वस्त्र
स्यधारकाः मलिनान्येव वासांसि धारयंतो ह्यभाषिणः धर्मा लाभः परतत्वं व
दतस्तास्तथा स्वयं मार्जनी धार्यमाणस्तैव स्वरूपं उ विनिर्मितं ते सर्वे चतुर्दा
वं भगवंतं मुदन्विताः नमस्कृत्य पुनस्तत्र हर्षं निर्भरमानसाः २३ हरिणा चतुर्दा

त्वमावस

म

२०७

स्ते

हं धत्वा च गुरुर्वर्षिताः यथा त्वं च तथैते वै मदीयानेव संशयः अदिरूपं च तन्नाम पश्यता
त्यस्य उच्यते अविद्यंति स्तथा कार्यं उपाध्याय इति स्वयं इमान्यपितु नामानि प्रसिद्धा
नि भवंति ममापि च भवद्विभ्रमा मगात्पुनः २६ अरिहन्निति तन्नाम ध्येयं पाप
पुण्यदानं भवद्विभ्रमे कर्तव्यं कार्यं लोकसुखावहं २७ ततः प्राणस्य तन्माया शिष्ययुक्तः
स्वयंतदा प्रविश्य तत्पुंरं तं अविमायां तदा कश्चिन् नगरस्य बने कलाशिखेः युक्तः स्थि
तिस्तदा ततस्तज्जागता ये ये ते दीक्षा मुपागताः येषं प्रति ततस्तत्र मोहमाया परावृणः
अभवत्तदा एव दर्शना न्यायिनामपि ३ नारदोऽपि तदा माया नियोगान्मयिनः प्र
भो प्रविश्य तत्पुंरं तेन मयिना सह दीक्षितः ततश्च नारदो गत्वा राज्ञे सर्वं न्यवेदयत् कश्चि
त्समा तस्माज्जयति धर्मपरायणः ३२ दृष्ट्वा चैव हवो धर्मानैतेन सह दृष्ट्वा पुनः वयं च दी
क्षितास्तत्र दृष्ट्वा धर्मसनातनं तवेधाय दिवर्तेत गत्वा दीक्षा त्वया पुनः तदीयं तद्वचः सु
त्वा राजा तत्र जगाम ह नारदो दीक्षितो यस्माद्वयं दीक्षां प्रवाप्नुमः इत्येव च विदित्वा वैज
गाम स्वयमेव च तदा दौषंतदा दृष्ट्वा मोहितो प्राययातया उवाच वचनं तस्मै नमस्क
त्य प्रहात्मने ३६ दीक्षा देया त्वया मत्स्यं अथ यो निर्मलाशयाः इत्येवंतु वचः सुत्वा राजा

मायामयो भवत् ३७ यदा च दास्यसि त्वं च तथैव न चान्यथा दूरीकृत्य सुखादस्त्वमुवा
च अवि सत्तमः ३८ दीक्षितं वचनं सुत्वा दीक्षितस्तदा एव दपि सर्वं च दीक्षितास्तज्जये
त्रिपुररत्नामिजः पुनः शिष्योऽपि सर्वं पिब्यापितं त्रिपुरं महत् ४० इति श्रीशिवपुराणे
त्रिपुररत्ना नाम एकविंशोऽध्यायः २१ स्तत उवाच स्त्रीधर्मं रवेडया मासं श्रुत्वा धर्मा
स्तथैव च शिवपूजा तथा विद्मोः यत्तया गानने कशः १ स्नानदानादिकं तीर्थपर्वका
ने सुशोभनं वेदधर्माश्रये केचित्ते सर्वे दूरतः कृताः २ मार्यदेवदेवस्य विद्मोस्तस्या जया प्र
भोः अलादमीश्वरस्य तस्य नियोगं त्रिपुरंगता ३ याल्दमीस्तपसा ते बाला देवैश्च राजा
तं वहिर्गता परित्यज्य नियोगाद्गृह्णणः प्रभोः ४ बुद्धि मोहं तथा भूतं विद्मोर्माया तथैव सा
एवं नष्टतथा धर्माश्रिते स्मार्ते सुशोभने ५ पापं उं स्यापितस्तेन विद्मोर्माया तथैव सा
तं महेश्वरे देत्ये स्त्यक्तो लिंगा र्चने तथा ६ स्त्रीधर्मे निरवलेन नष्टुश चादौ अवस्थिते कृता
र्य इव देवेशे देवीः सार्द्धं मुमापति ७ तपसा प्राप्य सर्वं संतुष्टं पुनश्चोत्तमं महेश्वराय देव
वाय नमस्ते परमात्मने ८ नारायणय रुद्राय ब्रह्मणे वृक्षाय पित्रे एवं सुत्वा महादेवं दं

४८

उवमृण्णिपयह ८ जजापरुदमंत्रं च दक्षिणमूर्तिसंभवं जले स्थिता तदा कोटि त्रयं चादित्यं
 वच १ तावदेवास्तदा सर्वे तुष्टुः परमेश्वरं जमः सर्वात्मने तुभ्यं शंकरायार्तिहारिणे ११
 रुद्राय नीलकंठाय चिद्रूपाय प्रचेतसे गतिर्नः सर्वदा स्माभिर्वैद्यो देवारि सुदुःख १२ त
 मादि स्वमनादि श्चानंदश्चात्तयः प्रभुः प्रकृतेः पुरुषस्यापि साक्षात्संज्ञा जगद्गुरुः
 ११ त्वमादि स्वमनादि श्चकर्ता हर्ता जगत्प्रभुः तारको सि जगत्यस्मिन् सर्वेषां परिपालकः
 १४ वरदेवा श्रयो वाचो वाच्यवाचकवर्जितः पाच्यो मुक्त्यर्थं प्रीतानो योगिभिर्योगवित्तमैः
 १५ हृत्पंडरीकशिखरे योगिनां संस्थितः सदा वदन्ति वेदस्वामेव परं ब्रह्म स्वरूपिणं १६ म
 वंतं तत्त्वमित्याद्यं तेजो राशिः परात्परं परमात्मा त्वमित्याहुरस्मिन् जगति यद्विभो १७ दृष्टं
 श्रुतं तत् सर्वं ज्ञायमानं जगद्गुरुः प्रणेतृत्वं तरे प्राहुर्महतेर्महतरः १८ सर्वतं पाणि पा
 दांतं सर्वतो दिशि रोमुखं महादेवमनिर्दृश्यं सर्वतं त्वा प्रनावृतं १९ विश्वरूपं विरूपाक्षं सदा
 शिवमनुत्तमं कोटिभास्करं संकाशं सार्द्धं शकमुनीश्वरं २० प्रवर्तकं जगत्यस्मिन् प्रकृतेश्च
 तामहं वदन्ति वरदं देवं सर्ववासं स्वयं भुवं २१ श्रुतयः श्रुतिसारं त्वं श्रुतिसारविदश्च ये प्र
 हृष्टमस्माभिरनेकमूर्ते त्वया कृतं यद्भवतार्थलोके त्वमेव देवा सुरभूधराश्च देव्याः सु

रास्थावरजंगमाश्च २२ पाहि नान्यापतिः शोभा विनिहत्या सुराक्षणात् प्रायया मेहिताः
 सर्वे भवतः परमेश्वरात् २३ सुराश्चैव सुरैः प्रायैर्विष्णु जीयेन चेश्वरः विष्णुमालिङ्ग्य तज्जैवमं
 दीवतकरः स्वयं २४ प्राह गंभीरया वाचा देवानां लोकशंकरः ज्ञातं प्रयेदमधुना देवका
 र्यं सुरेश्वरः २५ विष्णोर्मायावलं चैव नारदस्य च धीमतः तेषां प्रधर्मनिष्ठानां दैत्यानां
 देवसत्तमाः २६ पुरत्रयविनाशं च करिष्ये हं सुराक्षमाः प्रथमब्रह्मका देवाः सैद्रोपेद्राः
 समागताः २७ श्रुत्वा प्रभोस्तदा वाक्यं प्राणमुत्सृज्युश्च ये यद्दं कर्तयेत्सोत्रं शुचिर्भू
 त्वासमाहितः शृणुयाद्वा महत्पुण्यं सर्वांस्कां मानवा मुयात् २८ इति श्रीशिवपुराणे
 त्रिपुरजयनाम द्विंशोऽध्यायः २२ सूत उवाच अथैतदंतरे देवीपुत्रैः सह समन्विताः प्रा
 जगा मप्रियं वाक्यं जयेति शुभलक्षणं १ ततः सनंदी सहस्र एव मुखेन तया च साई गिरिराज
 पुत्र्या विवेश भव्यं भवनं भवोपि सुरैः समस्तैरभिबंद्यमानः २ द्वायस्य पार्श्वे तैस्त्युर्देवा देव त
 स्य धीमतः किं कर्तव्यं हतास्मेति सर्वदेवाश्च वादिनः ३ किंतु किं कर्तव्यं चायोन्यं प्रेत्य चान्य
 तव्याकुलाः पापावयमिति वात्ये प्रभागाश्चेति चापरे ४ ते भाग्यवतो दैत्ये रा इति चान्ये

॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ अथ श्रीकृष्णार्जुनसंवादनम् ॥ १५ ॥

५० य दिव्यस्त्रीरूपधारिकाः सारथिर्भगवान्ब्रह्मादेवो रश्मिधरः स्मृतः १ प्रतोदो ब्रह्माणस्तस्य प्र
एवो ब्रह्मदेवतं हिमालयं महश्च जंमदिरं पार्श्वपंडितं कंटकोलेद्रं कार्मुकं तस्यः यामुजंगा
धिपं स्वयं घटा सरस्वती देवी धनुषः श्रुतिरूपिणी २ इयुविष्णुर्महातेजाः अग्निशाल्यप्रसी
र्तितं हयास्तस्य तथा घोलाश्चत्वारो वेदिकास्तथा १० ज्योतिष्मिभ्य एतेषां अविशिष्टाय तेषां
तः परं ब्रह्माडे नैव यत्किंचिदस्त्वसर्वं दधे स्मृतं ११ एवं कृतं रथं दिव्यं कार्मुकं च शरस्तथा
सारथिर्भगवतो वैवर्हमासौ प्रभु श्रीश्वरः १२ आरुहो हरं यत्कृतं रथं एमंडनभद्रवः स
र्वदेवमयो भूत्वा कपयन्निवरो दसी १३ ऋषिभिस्तु यमानस्तु बतश्चाप्सरसां गणैः
अथाधः सुरस्यस्यास्य भगवान्धरणीधरः खेयंद्ररूपी चोत्थाय स्यापया प्रासवैरथं
ततश्चोदयामास नमो प्राकृतं हंसः १४ पुराणपुद्गिश्य स्वस्थानि दानवानां तरस्वि
नो अथालोक्य तथा रुद्रं देवा लोकस्य शंकरं १५ तथा च ऋषयः सर्वे तु पुत्रुश्च सदा शि
वं जयजय यस्तु पतेनाम प्रहम भवतदा १७ जयजयेति भाषंतः सर्वे ऋषिगणास्तदा
तस्मिंश्च स नयेय च रूपं तस्य महात्मनः १८ जातं तद्वर्ण्यते किंचिदपि वर्यशतैरपि
शिवा पि च तदा तज्जिबेन सह संगता १९ जगाम जिपुरं हंतुं सर्वेषां सुखदायिना तं

देवदेवं त्रिपुरं जितुं तदा तु देवं दूरिप्रकाशाः २ गजे हयैः सिंहवैरथ्यैश्च वैरथ्यैः
युक्ते मरुता जतु रथाः हलेश्च शाले मुशालैर्भुशुङ्दैः गिरीप्रकृटे गिरीश्वरैश्च २१ ययुः स
पुनस्ताडिमहेच्चरस्य तदद्वयं प्रादुर्बबिह्लुमुरथाः नन्तुर्मनयः सर्वे दंडहस्ता जटा
धराः वेदेषु पुण्यवर्का एखेचराः सिद्धचारणाः २२ पुरत्रये च विप्रेंद्राः ब्रज-सर्वग ए
श्वराः प्रकंदः कुंददंतश्च कंपनश्च प्रकंपनः २३ इंद्रश्चंद्रयवांश्चैव यंताहिमकरस्तथा
शतानां शैवपंचातः सहस्राक्षो जहोदरः २४ शतजिह्वः शतास्यश्च कंटकः कटपूत
नः दिशिखः त्रिशिखश्चैव तथा त्वंकारकाशनः २५ अजवक्रोऽहयवक्रो गजवक्रो
ईवक्रकः इत्याद्याः परिवाटे र्गं ललाटलक्षणवर्जिताः २६ सप्तावत्यमहादेवं तदोत्तु
स्ते महेश्वराः दग्धुं सन्नर्थं मनसा क्षणेन सचमचरं सर्वमिदं किंचिदपि पिनाका
स्य गतश्चात्र गणेशश्चार्द्धरथेन किंचात्र शारेण तस्य गणेशश्च किं देवगणेशश्च शं
भो २८ किं त्वत्र कारं तदुष्टानां प्रत्यया यवै लोकेषु तापनार्थं वै यशः परमलाप
हं २९ अन्यच्च कारं तु भवदाभिजयि सत्तमाः सर्वेषु पिचदेवेषु मत्तो नान्या वि
शिष्यते ३० तस्मिन् स्थिते महादेवे रुद्रे बिततकार्मुके पुराणि तेन कालेन जग्गुरे

५१

कत्वमाश्रुते ३१ एकीभावं गते जैव त्रिपुर तमुपागते वभवतु मलो हर्षो देवानां सुमहात्मनां
 ३२ ततः देवगणाः सर्वे सिद्धाश्च परमर्षयः जयेति वाचो मुमुचुस्तु वंतो त्रैलोक्यं ततः
 ३३ त्रयाह भगवान् तस्मा विष्णुश्च जगतां पतिः समयोपित दजात एव त्वमपि चागतेः
 ३४ याथा धिज्यं धनुः कृत्वा शर्वः संधाय तं शरं पुन्यपाशुपतास्त्रेण त्रिपुरं समचित्तय
 ३५ पुरजयं विरूपाक्षस्तस्मात् तस्मात्कृतं दग्धं मय देवेश बीजने च जगत्त्रयं ३६ त्रयं
 ३७ देवदेवनमस्कृत्य समासाद्य विवस्थितः रेजे पुरजये दग्धं देवकोटिशतेर्ब्रतं
 ३८ इक्षुणा तेन कल्याते रुद्रेणैव जगत्त्रयं ये पुरजयंति तत्रापि देवा रुद्रं संधाय वा ४
 ४१ भयो देवं निरीक्ष्ये बं देवी च हिमवत्सुतं दृष्ट्वा भीतं तदा नीकं देवानां ऋषिपुंगवाः
 किंचित्पाहस्तदा देवा प्रणेमुस्ते समंततः तुष्टावतुम्बह दयं ब्रह्मा देवैः समाहितः

४२ विष्णुना च भवं देवं त्रिपुरशरि महेश्वरं पितामह उवाच प्रसीद देव देव प्रसीद पुनः
 तमः प्रसीद जगतां नाथ प्रसीदानं ददाय क ४५ उकाशय नमस्तुभ्यं गुणय नमोस्तु
 ते सगुणाय नमस्तुभ्यं स्वर्गशाय नमो नमः ४६ सदा शिवाय शांताय महेशाय पिना
 किने सर्वज्ञाय शरणाय सद्यो जाताय ते नमः ४७ स्तुतुं त्वं देवताः सर्वे नमस्कारं यथा
 तदा चक्रस्ते परमप्रीताः प्रार्थयंतः सदा शिवं ब्रह्म उवाच भगवन् देव देवेश त्रिपुरं
 त कशंकर त्वयि भक्तिः परमेष्ठ प्रसीद परमेष्ठ ४८ प्रसीद भक्तिं देवेश मां रक्षिष्यसि
 सर्वदा जनार्दनोऽपि भगवान् नमस्कृत्य महेश्वरं ५ कलाजलिपुटो भूत्वा प्राह देवं चक्रं
 करं निर्गुणाय नमस्तुभ्यं पुनश्च सगुणाय च ५१ पुनश्च कतिरुपाय पुनश्च पुरुषाय
 च पश्चाद्गुणस्वरूपाय ततो विष्णोः त्वमेव नमः भक्तिप्रियाय शांताय शिवाय परमा
 त्मने सदा शिवाय रुद्राय जगतां पतये नमः ५२ त्वयि भक्तिं दृष्ट्वा मेघवर्द्धमाना भव
 त्विति सर्वदेवाः प्रणम्यो चुस्ततस्त परमेष्ठ ५४ प्रसीद जगतां नाथ प्रसीद
 परमेष्ठ परमेष्ठ प्रसीद सर्वकर्ता त्वं नानाशंकरमुदा ५५ त्वयि भक्तिं दृष्ट्वा स्माकं मित्रं

५२

ने

त्रय

यदि असन्नो भगवान् यदि देवो न दत्तया ॥ यदा दुःखं नु दैत्यो लंजा यत्ने देवसत्तमः २
स्यादनपायिनी इति स्तुतम् देवेशैः शंकरैः लोकशंकरः ५६ प्रसन्नेस्मि वरं व्रतवचनं सुकृत्वा
सदा सर्वदेवा ऊचुः तदा त्वं प्रकटीभूत्वा दुःखं नाशय सर्वदा इत्युक्तो भगवान् रुद्रस्तथा
चास्तु निरंतरं त्वेनामं न तुष्टोस्मि दास्यामि सर्वदा ध्रुव यदि भूषितं मे लोके तत्सर्वं च
प्रदत्तवान् ५८ एतस्मिन् च तरे वै मुंडनश्च समागताः प्राण्योचुः श्रुताः सर्वान् वयं किं
करामहे ५९ तेषां तद्वचनं श्रुत्वा विष्णुव्रत्मा दयो ब्रुवन् तावत्परमस्य लीसेयाया ब
त्कलिसमव्रजेत् ६० नमस्कृत्य गतास्तं यो हि पृष्ठं समाश्रयेत् ते सर्वे च तदा ज्ञप्ता देवा ध्या
मस्तु कं ययुः शृणोतीह सदा यो वै सर्वाकां मानवा प्रयत् ६१ इति श्रीशिवपुराणे त्रिपुरख
धो नाम चतुर्विंशतमोऽध्यायः ५४ सत उवाच गत्वा ब्रह्मास्त्रं कंधामकुर्वीत नाहं सर्वतः
प्रहस्याहं सुरैः प्राणं भगवान् पश्य संभवः ब्रह्मावाच यदि नित्यं सुखं धीवै यदि सिद्धेऽपि
को मुक्तः प्रागंतव्यं मया सा ईती रंती रपयो निधेः २ प्रागंतव्यं अविशेषं मया सा धु
विचारितं इत्येतद्वचनं श्रुत्वा गतास्तं ब्रह्मण सह ३ यत्रास्ते भगवान् विदुः सर्वं वा
हितकारकः तज्जगत्वा जगन्नाथं देवदेवं जनाई नं ४ उपतस्थुस्तदा देवाः स्तोत्रैर्नामा

५२

विधेरपि देवा ऊचुः देवदेव जगन्नाथ भक्तानां प्रभयप्रदः तत्कालात्तज्जगत्सुखं सदा मुखा विधा
यकः ५ मेघश्यामचतुर्वीहो पीतांबरधराय शंखचक्रगदाय धैर्युक्तं स्तुतुं पुरुषोत्तम ६
मुकटादिभूषणैर्युक्तः पुंडरीकाक्षस्तमः श्रीवत्सलदा ए श्रीमां कंठे कौस्तुभभूषणः ७
कोटिकंदर्पलावण्यः कोटिसूर्यसुशोभनः शरण्यः सर्वभूतानां भुक्तिमुक्तिफलप्रदः ८
प्रायाच हस्तो यस्य नृत्यते किं करीयया सिद्धयो वै च यस्यैव दास्यते समुद्रागताः ९ नि
जभक्तैः सदा सेव्यो नाजालंकारभूषितः यस्यैव रूपया सर्वं मुक्तिं प्राप्ता सुदुर्लभा १० यस्य
दुःखस्य नाशो वै कुतोऽपि न प्रजायते तस्य दुःखस्य हर्ता त्वं कृपां कुरु सदा हरे ११ इत्युक्त्वा
ते तदा देवा उच्चैर्जयजयेति च प्रसीद देवदेवेश प्रसीद पुरुषोत्तम प्रसीद जगत्पानाथ
प्रसीद करुणाकर १२ इति स्तुतस्तदा देवैः प्रसन्नो जगदीश्वरः दर्शयामास रूपं स द
र्शयन् भक्तवत्सला १३ ऊचुस्ते च तदा देवा जयेति च मुभं वचः कथं समागता यं किं का
र्यं विद्यते धुना १४ इति पृष्टस्तदा तेन त्वब्रुवन् वचनं मुभं ब्रह्माद्या ऊचुः कथं तावदेवेश
सर्वदुःखं व्यलीयते तथापि पृष्टं ते त्वां सर्वदेव हिताय वै नित्यं सेवा तु कस्यैव कार्या दुः
खापहा ध्रुवं मया च देव तैः सर्वैः यः सेव्यो योऽपि दिश्यतां १६ इत्येतद्वचनं श्रुत्वा भगवान् चा
तान् दृष्ट्वा च तदा विदुः सुरव्रीत् १७ संवचः ४

५३

५४

त्यस्तथैव च ४० चंदनेन कृतं यच्च भयः पूजयते शिवं प्रनेताद्यास्तथानामाः प्रवालकमयं प्र
भं ४१ देव्याश्च गोमयं लिंगं राक्षसाश्च महाबलाः लोहप्रयंतया लिंगं पिशाचां पूजयति हि
४२ शिवा देवी सदा पूज्या नवनीतविनिर्मिता दारुजं निरतिभक्त्या योगीभस्ममयं तथा
४३ ध्यायापि एमयं चैव ब्रह्माण्ण रत्नसंभवं दधिप्रयंतया यदाः पूजयति निरंतरं ४४
एवं विधानि लिंगानि दत्तानि विष्णु कर्मणा ते पूजयति सर्वे वै देवा क्रयिगणस्तथा ४५
ब्रह्मा चैव तथा विष्णुः प्रत्ये देवाश्च ये पुनः पूजयति तदा देवं नित्यं सिद्धिं प्राप्नुयात् ४६ त
या दत्ता च लिंगानि देवानां हितं काम्यया पूजा च विंशत्प्राचदौ ब्रह्मणे नेत शक्तये ४७
तेष्कुत्वा वचनं तस्य ब्रह्मा देवगणैः सह आजगाम स्वकं धाम हर्षं निर्भयं मानसः ४८
विष्णुश्चातर्हितस्तत्र तु पदिश्यतया विधिं तत्रागत्य ऋषीन्सर्वान् देवांश्चैव तथा पुनः
४९ शिवपूजाविधिं सम्यक् यथा मासनिष्कलः यं विधिं तथा कृत्वा लोकानां फल
मुत्तमं भवतीति सुनिश्चित्य तस्मात्पूज्यो हरः सदा ५० इति श्रीशिवपुराणे ज्ञानविधानो
नाम पंचविंशतमोऽध्यायः २५ अथ यजुः स्तुतस्तु महाभाग किं जातं तदनेतरं ब्रह्म

एतच्च कथं पूजाविधिः शिवस्य च १ यथा च कथितं तत्तत्तथा च कथयामासुः इत्येतद्वचनं
श्रुत्वा सतो वचनमब्रवीत् २ स्तुतुं वाच यथा च ३ ते प्रत्ये भवद्विर्लोकका म्यया तथा
या सैन संतुष्टं कुमारः सने पूर्वकः ३ तेनैव कथितं स्तुते ते मयं तथा पुनः तमहं कथयामा
सुः प्रभवाद्भिः प्रमुनीश्वराः ४ ब्रह्मो वाच श्रुत्वा तं ऋषयः सर्वे शिवपूजाविधिः क्रमात् मानुषं
जन्म प्राप्य दुर्लभं सर्वजंतुषु ५ तत्रापि सत्कुले देवाः दुःप्राप्यं च मुनीश्वराः प्रयत्नं चैव सं
प्राप्य कर्मसोक्तं समाचरेत् ६ यद्यज्ञाति समुदिष्टं तत्कर्म न ले घयेत् ततश्चान्यत्समु
त्पन्नं फलं भवति निश्चितं ७ यावज्ज्ञानस्य संवत्सरावत्कर्म समाचरेत् कर्म यत्तमहं
भ्यस्तपो यत्तविशिष्यते ८ तपो यत्त सहस्रेभ्यो जपयत्तो विशिष्यते जपयत्त सहस्रेभ्यो ध्या
नयत्त विशिष्यते ९ ध्यानयत्त तस्यास्य तदा संनिहितः नास्ति विज्ञानिनां चेति प्रा
यो गध्यानेन पश्यति १० ध्यानयत्त रतस्यास्य तदा संनिहितः नास्ति क्रियाचलोके च
यश्चित्तादिशो भनं ११ विष्णुश्चाविष्णुः सर्वे ब्रह्मविद्याविदो जनाः नास्ति क्रियाचलोके च
लिंगं विष्णुं शिवमद्वारं १२ धर्मा धर्मो जपो होमो ध्याना ध्यानविधिः सतः परानि एके
विचारः ३

नेदारसंनैः संकं रिचययदं उरोवाजममयैः ककयेः उदिः १५ ताभ्यां रं प्राथितो

शिवरूपो भवत्यसौ दंडादौ न जायेत्सुखदुःखो विजानतः विहिता विहिते तस्य न स्याता
 ५६ याजयाजयौ नास्तः समतां च निरंतरं ३८ दंडदुःखविहीनस्तु शो विरलोलोके गृहाश्रमविवर्ति
 यु यदि भवति लोके स्मिन् दर्शनात्पापहारकः तीर्थानि श्लाघयंती हतादृशं ऋषिसत्तमाः ४१
 तादृशेनैव तीर्थानि न देवाश्चक्रे प्रयाः ते पुनं त्युरुकालेन विज्ञानी दर्शनादपि ४२ यावद्
 लाश्रमेति ऐत्रावदादरपूजनं शिवस्य प्रतिभावापिशिवायाः प्रतिभायवा ४३ विष्णोश्चैव
 प्रयत्नेन सख्यं वाचवापुनः गणपतेर्वापुनस्तत्र पंचायतनमुत्तमं ४४ अथवाचशिवं
 ज्यामूलमेकं विशिष्यते मूले सिक्ते यथाशाखास्तपूः सन्ति मुनीश्वराः ४५ शाखायांचै
 व तप्रायां मूलतत्तन कर्हि चित् शिवे च पूजिते देवाः पूजिताः सर्व एव हि तस्माच्च पूजये
 देवं न्यैकं लोकशंकरं सर्वकामफलदायै सर्वभूतहितैरतं ४७ इति श्रीशिवपुराणे
 शिवपूजाविधानो नाम सप्तविंशतमोऽध्यायः २६ स्तुत उवाच प्रतः परं प्रवक्ष्यामि पूजा
 विधिं सुखावहं श्रूयतां त्रयं श्रेष्ठः कथापापप्रणाशिना १ ब्राह्मे मुहूर्ते स मुस्यायस्य चो
 त्वा देवं गंगाधरं उतिष्ठेति पृथुदेवेश उतिष्ठ हृदये शये २ उतिष्ठ कमला स्वामिन् ब्रह्मांडे
 मंगलं कुरु इत्येवं वचनं त्युक्त्वा तस्त्वाच गुरुपादौ ३ देहमुद्धित्वा कृत्वा प्रक्षाल्य च

[illegible]

तेदारसंज्ञैकं संस्मृतं यद्यनं अथ वागमयैकं वागमयैकं १५ ताभ्यां प्राथितो

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ३ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ४ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ५ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ६ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ७ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ८ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ९ ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १० ॥

[illegible]

۱۲۳

七

吳

... 卷之五 ...

249

284

卷之四

केदारसंज्ञैकं संस्मृतं यद्यनं त्रयोदशममष्टौकं तत्रैकं त्रयोदशमं १५ ताम्ब्यारं प्राधितो

Handwritten text in Devanagari script, likely a manuscript or ledger entry.

54
 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 83

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

केदारसंज्ञैः संक्रियते यद्वत्तं त्रयोदशमस्तु तत्रैकस्तु १५ तत्प्राथम्ये

[illegible][illegible]

१११

... १३ ... १४ ... १५ ... १६ ... १७ ... १८ ... १९ ... २० ... २१ ... २२ ... २३ ... २४ ... २५ ... २६ ... २७ ... २८ ... २९ ... ३० ... ३१ ... ३२ ... ३३ ... ३४ ... ३५ ... ३६ ... ३७ ... ३८ ... ३९ ... ४० ... ४१ ... ४२ ... ४३ ... ४४ ... ४५ ... ४६ ... ४७ ... ४८ ... ४९ ... ५० ... ५१ ... ५२ ... ५३ ... ५४ ... ५५ ... ५६ ... ५७ ... ५८ ... ५९ ... ६० ... ६१ ... ६२ ... ६३ ... ६४ ... ६५ ... ६६ ... ६७ ... ६८ ... ६९ ... ७० ... ७१ ... ७२ ... ७३ ... ७४ ... ७५ ... ७६ ... ७७ ... ७८ ... ७९ ... ८० ... ८१ ... ८२ ... ८३ ... ८४ ... ८५ ... ८६ ... ८७ ... ८८ ... ८९ ... ९० ... ९१ ... ९२ ... ९३ ... ९४ ... ९५ ... ९६ ... ९७ ... ९८ ... ९९ ... १०० ...

...

... १०१ ... १०२ ... १०३ ... १०४ ... १०५ ... १०६ ... १०७ ... १०८ ... १०९ ... ११० ... १११ ... ११२ ... ११३ ... ११४ ... ११५ ... ११६ ... ११७ ... ११८ ... ११९ ... १२० ... १२१ ... १२२ ... १२३ ... १२४ ... १२५ ... १२६ ... १२७ ... १२८ ... १२९ ... १३० ... १३१ ... १३२ ... १३३ ... १३४ ... १३५ ... १३६ ... १३७ ... १३८ ... १३९ ... १४० ... १४१ ... १४२ ... १४३ ... १४४ ... १४५ ... १४६ ... १४७ ... १४८ ... १४९ ... १५० ... १५१ ... १५२ ... १५३ ... १५४ ... १५५ ... १५६ ... १५७ ... १५८ ... १५९ ... १६० ... १६१ ... १६२ ... १६३ ... १६४ ... १६५ ... १६६ ... १६७ ... १६८ ... १६९ ... १७० ... १७१ ... १७२ ... १७३ ... १७४ ... १७५ ... १७६ ... १७७ ... १७८ ... १७९ ... १८० ... १८१ ... १८२ ... १८३ ... १८४ ... १८५ ... १८६ ... १८७ ... १८८ ... १८९ ... १९० ... १९१ ... १९२ ... १९३ ... १९४ ... १९५ ... १९६ ... १९७ ... १९८ ... १९९ ... २०० ...

4

25

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥

其後

258

259

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ३ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ४ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ५ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ६ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ७ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ८ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ ९ ॥
 श्रीकृष्णार्चनम् ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १० ॥

[illegible]

005682

२७८

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

